

I. ENGLISH-DUTCH

A

agent Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))
Werkcode: JR16
◆ NL etsmiddel

American roulette Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))
Werkcode: JR17
◆ NL moulette

applying resin by hand Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))
Werkcode: JR18
◆ NL strooigrein

aquatint Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))
Werkcode: JR19
◆ NL aquatint

aquatint box Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))
Werkcode: JR42
◆ NL stuifkast

armoury Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))
Werkcode: JR20
◆ NL wapensmederij

art of etching Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))
Werkcode: JR21
◆ NL etskunst

asphalt varnish Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))
Werkcode: JR22
◆ NL asfaltvernis

B

bevel Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))
Werkcode: JR23
◆ NL facetteren

bite Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))
Werkcode: JR24
◆ NL uitbijten

biting Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))
Werkcode: JR25
◆ NL etsing

brush etching Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))
Werkcode: JR 9 Begrip: tonale diepdruktechniek waarbij plaatselijk met zuur op de plaat geschilderd wordt NL-term: penseelets En-term: brush etching, lavis <Beeld> ((→[Griffiths, A.](#)) 92)2)

◆ NL penseelets Trefwoord: penseelets Flexie: plu penseelets Extrainfo: <Extrasyn>gravure au lavis Boven: (→[tonale diepdruktechniek](#))
Neven: (→[open bijt](#)), (→[diepets](#)), (→[blinddruk](#))
Onder: (→[spit bite](#))

Definitie: Dergelijke effecten [gestructureerde toon] kunnen ook plaatselijk bereikt worden door met zuur op de plaat te schilderen. Dit wordt wel penseelets of gravure au lavis genoemd. Gedeelten in de prent die open, of met het penseel geëst zijn, zullen aan de kanten een heel karakteristieke rand vertonen door opeenhoping van inkt bij de niveauverschillen in de plaat. ((→[Gascoigne, B.](#)) 18c) Commentaar: De penseelets was een voorloper van de aquatinttechniek, meer bepaald van spit bite.

Contexten: Met een sterk zuur of met etswater dat met bijv. Arabische gom of honing verdikt is, kan op de plaat 'geschilderd' worden, om bijv. aquatinten plaatselijk te etsen. Deze oude werkwijze, waarvoor tegenwoordig speciale etsende pasta's in de handel zijn die bij verwarming plaatselijk diep in kunnen bijten, wordt wel penseelets genoemd. ((→[Linden, F. van der](#)) 131)

lijnen zijn gebeten met zuur door een harde etsgrond; de term ets kan ook gebruikt worden voor elke prent waarin het zuur direct op de plaat ingewerkt heeft, zoals open bijt, penseelets, diepets (18c); in de praktijk ook gebruikt voor een prent die voornamelijk geëst is en het losse karakter van een kunstenaarsprent heeft, zelfs als hier en daar met burijn of droge naald (waarbij de braam verwijderd is) gewerkt is voor het plaatsen van accenten of het aanbrengen van kleine correcties. ((→[Gascoigne, B.](#)) 80c)

Burgundy pitch Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))
Werkcode: JR26
◆ NL Bourgondische pek

burin Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR 1 Begrip: gereedschap uit de manuele diepdruk waarmee gegraveerd wordt NL-term: burijn, graveerijzer En-term: burin, graver <Beeld>((→[Griffiths, A.](#)) 38)8)

◆ NL burijn Trefwoord: burijn Flexie: plu burijnen Extrainfo: <Extrasyn>graveerbeitel, graveerstift Boven: (→[graveergereedschap](#))

Neven: (→[guts](#)), (→[beitel](#))
Onder: (→[spitsteker](#)), (→[toonburijn](#)), (→[harkje](#)), (→[vlaksteker](#)), (→[bolsteker](#))

Definitie: De gewone burijn of het graveerijzer is een metalen staafje, ca. 10cm lang, 3 à 4 mm dik, vierkant of ruitvormig van doorsnede en aan de punt over de (lange) diagonaal schuin afgeslepen tot een hoek van ca. 30°. Er worden rechte lijnen met variërende breedte mee gestoken: hoe dieper de burijn in het hout dringt, hoe breder de groef wordt. (...) De burijnen zijn gevat in knopvormige grepen, aan de onderzijde afgeplat en vaak onder een lichte hoek op de burijn gezet, om de burijn goed over het blok te kunnen voeren zonder dit door krassen te beschadigen. ((→[Linden, F. van der](#)) 46) Commentaar: De bovenstaande definitie heeft betrekking op burijnen voor de houtgravure. Burijnen worden echter ook in de kopergravure gebruikt, er is hoe dan ook een verschil tussenbeide. Bij de kopergravure wordt 'het beeld in de plaat gestoken met behulp van een graveerijzer of burijn, die veel lijkt op de houtgraveersburijn maar uit harder staal is vervaardigd. De koperburijn is ook wat stomper geslepen; het schild, dat is

het snijvlak, staat onder een hoek van ca. 45°. ' (→ Linden, F. van der) 107)

Contexten: Het instrument van de graveur is de ongeveer 10 cm lange burijn, waarvan de punt verschillend geslepen kan zijn, precies zoals voor de lijn nodig is. De burijn wordt niet zoals schrijfgerei van links naar rechts bewogen, maar door de rechterhand tegen de van links bewogen koperplaat in gestoken, zodat de ruitvormige punt als een ploeg in het metaal snijdt en daarin de lijn graveert. Er ontstaat een klein krulletje koper dat door de punt 'eruit wordt geploegd'. De burijn zet een haarfijn spitse lijn in, die breder wordt onder de druk van de hand van de graveur en weer spits eindigt (...). (→ Koschatzky, W.) 53)

graveur houdt de burijn ongeveer evenwijdig aan het plaatoppervlak voor hij de punt in het koper drijft en duwt de burijn dan van zich af om een klein krulletje uit het metaal te steken. De plaat ligt daarbij op een leren kussentje. Om een ronde lijn te kunnen steken draait de graveur beide, plaat en kussentje, in de richting van de punt van zijn burijn, dus zonder de richting waarin hij steekt te veranderen. (→ Gascoigne, B.) 9)

een 'droge' techniek is de gravure in koper, afkomstig van de middeleeuwse wapensmeedkunst. Met een graveerstift of burijn snijdt u de voorstelling uit, hierbij wordt een reepje metaal opgetild en verwijderd. De zo ontstane groef heeft geen braam en drukt af als een fraaie heldere lijn. Van een plaat kunnen zeer veel (circa 500) afdrukken worden gemaakt. Graveren is een moeilijke techniek, die veel oefening vereist. (→ Buddemeijer, M., Eng, H. van der, Suk, S.) 216)

Overige bronnen: (→ Coker, P.)

65. - (→ Dalley, T.)

208. - (→ Kerkhof, E.)

179. - (→ Klein, H.)

53

◆ **NL graveerijzer** Trefwoord: graveerijzer Flexie: plu graveerijzers Extrainfo: <Extrasyn>graveerbeitel, graveerstift Boven: (→ graveergereedschap)

Neven: (→ guts), (→ beitel)

Onder: (→ spitstekker), (→ toonburijn), (→ harkje),

(→ vlakstekker), (→ bolstekker)

Definitie: De gewone burijn of het graveerijzer is een metalen staafje, ca. 10m lang, 3 à 4 mm dik, vierkant of ruitvormig van doorsnede en aan de punt over de (lange) diagonaal schuin afgeslepen tot een hoek van ca. 30°. Er worden rechte lijnen met variërende breedte mee gestoken: hoe dieper de burijn in het hout dringt, hoe breder de groef wordt. (...) De burijnen zijn gevat in knopvormige grepen, aan de onderzijde afgeplat en vaak onder een lichte hoek op de burijn gezet, om de burijn goed over het blok te kunnen voeren zonder dit door krassen te beschadigen. (→ Linden, F. van der)

46) Commentaar: De bovenstaande definitie heeft betrekking op burijnen voor de houtgravure. Burijnen worden echter ook in de kopergravure gebruikt, er is hoe dan ook een verschil tussen beide. Bij de kopergravure wordt 'het beeld in de plaat gestoken met behulp van een graveerijzer of burijn, die veel lijkt op de houtgraveursburijn maar uit harder staal is vervaardigd. De koperburijn is ook wat stomper geslepen; het schild, dat is het snijvlak, staat onder een hoek van ca. 45°. ' (→ Linden, F. van der) 107)

Contexten: Het beeld wordt in de plaat gestoken met behulp van een graveerijzer of burijn, die veel lijkt op de houtgraveursburijn maar uit harder staal is vervaardigd. De koperburijn is ook wat stomper geslepen; het schild, dat is het snijvlak, staat onder een hoek van ca. 45°. (→ Linden, F. van der) 107)

burijn of graveerijzer is een metalen staafje dat aan de punt schuin is afgesneden. Het wordt gebruikt voor het uitsteken van hout of metaal voor gravures. (→ Koninklijke Bibliotheek) 2006-09-14)

afbeelding van een gravure wordt gevormd door honderden ingegraveerde lijntjes. Die ingegraveerde lijntjes worden gemaakt met de burijn, een graveerijzer met een ruitvormige punt. De graveur houdt de burijn meestal bijna parallel met het plaatoppervlak en drukt de ruitvormige punt in de plaat en drukt de burijn zorgvuldig voorwaarts, waardoor een groef ontstaat.

(→ Veen, G. van)

2006-09-14) Overige bronnen: (→ Dalley, T.)

209

burnisher Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02

Project: (→ Diepdruktechnieken JR)

Werkcode: JR 10 Begrip: gereedschap uit de manuele diepdruk waarmee een braam verwijderd wordt of verbeteringen of veranderingen worden aangebracht NL-term: polijststaal, bruineerstaal En-term: burnisher <Beeld> (→ Koschatzky, W.) 55)5)

◆ **NL polijststaal** Trefwoord: polijststaal Flexie: plu polijststalen Extrainfo: werkwoord : polieren (→ Kerkhof, E.) 27)

<Extrasyn>bruineerijzer, polierstaal Verwant: schraapstaal Boven: (→ polijstgereedschap)

Definitie: Ronde of ovale staaf met stomp, gebogen uiteinde.

Gebruikt bij diepdruk, o.a. voor het verwijderen van een braam, of om ruwe plekken glad te maken. (→ Buddemeijer, M., Eng, H. van der, Suk, S.) 362)

Contexten: De enigszins ruwe randen die overblijven als de braam verwijderd is worden met het polijststaal of bruineerijzer weer gladgemaakt. Het polijststaal is een stalen staafje van ca. 18 m lang, rond of ovaal van doorsnede, spits toelopend naar de soms iets gebogen stompe punt. Door daarmee met olie of vet over de plaat te strijken worden kleine oneffenheden weggedrukt. (→ Linden, F. van der) 108)

het polijststaal om de randen van de lijn naar elkaar toe te duwen, zodat hierin geen inkt kan achterblijven. Het polijststaal wordt heen en weer over de lijn geduwd met een paar druppels machineolie. De richting waarin over de plaat gewreven wordt moet regelmatig veranderen tot de lijn verdwijnt. (→ Coker, P.) 59)

een polijststaal, een instrument met een afgeronde punt, kan hij gegraveerde lijnen of krassen corrigeren, wat een groot voordeel is, vergeleken met de houtsnede. Ook kunnen correcties met het schraapstaal aan de voorkant uitgevoerd worden, maar dan moet de achterkant met een ciseleerhamertje zorgvuldig gladgeklopt worden om weer een volkomen egaal oppervlak te krijgen. (→ Koschatzky, W.)

54) Overige bronnen: (→ Buddemeijer, M., Eng, H. van der, Suk, S.) 205. - (→ Gascoigne, B.) 61b. - (→ Kerkhof, E.) 27

◆ **NL bruineerstaal** Trefwoord: bruineerstaal Flexie: plu bruineerstalen Extrainfo: <Extrasyn>bruineerijzer, polierstaal Verwant: schraapstaal Boven:

(→ polijstgereedschap)

Definitie: Een glad, gebogen metalen instrument dat wordt gebruikt om ruwe plekken van drukplaten en halftonen te verwijderen. (→ Dalley, T.) 208)

Contexten: De metalen plaat moet 1 à 3 mm dik zijn en gaaf en glad van oppervlak. Daartoe wordt de plaat met amarilpoeder geslepen en met bruineerstaal en olie gepolijst (308).

Oxydatievlekken [sic] moeten geheel verwijderd worden, tenzij men er gebruik van wenst te maken. (→ Linden, F. van der) 126)

donkergrijze partijen worden maar heel licht met het bruineerstaal bewerkt, terwijl de partijen die zuiver wit moeten worden eerst geschraapt en dan gepolijst worden tot het koper weer geheel glad is en geen sporen meer vertoont van de tandjes van het wiegijzer. (→ Gascoigne, B.) 16a)

schraapstaal is een puntig, driekantig instrumentje waarmee je oneffenheden uit de plaat kunt wegschrappen. Met behulp van het bruineerstaal kun je oneffenheden polijsten. Met beide instrumenten kun je dus correctie in de etsplaat aanbrengen. (→ Zoveel Vogels Zoveel Zinnen)

2006-09-22) Overige bronnen: (→ Coker, P.)

59. - (→ Kerkhof, E.)

27

C

chalk lithograph Vakgebied: diepdruktechniekenUDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR27

◆ NL krijtlitho

chalk manner Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR28

◆ NL roulette mordue

chemical manual intaglio printmaking

Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project:

(→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR29

◆ NL chemisch manuele diepdrukform

covered biting method Vakgebied:

diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project:

(→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR30

◆ NL afdekmethodie

craquelé effect Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR31

◆ NL craquelé

crayon etching Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR32

◆ NL crayonets

crayon manner Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR33

◆ NL crayonmanier

creeping bite Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR34

◆ NL creeping bite

crevé Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))Werkcode: JR 2 Begrip: een fout uit de manuele diepdruk die ontstaat tijdens een etsing die grijs afdrukt NL-term: crevé En-term: crevé <Beeld>(→[Saff, D.](#)), (→[Sacilotto, D.](#)) 153)3)

◆ NL crevé Trefwoord: crevé Flexie: plu niet gevonden

Extrainfo: <Extrasyn>n> Boven: (→[etsingfout](#))

Neven: (→), (→)

Definitie: Groef die grijs drukt met zwarte randen in plaats van zwart, omdat zij te breed is in verhouding tot de hoogte, zodat de inkt alleen maar blijft hangen achter de randen van de groef en in de structuur van de bodem. ((→[Stijnman, A.](#))11) Commentaar: Deze fout kan ontstaan door ofwel lijnen die te dicht bij elkaar zijn geëts, ofwel door een te lang voorgezette etsing. ((→[Saff, D.](#), [Sacilotto, D.](#))

153)

Contexten: Een voorbeeld van het gebruik maken van het verschijnsel 'crevé' (zie 2). Een breed oppervlak is uitgespaard en tamelijk diep gebeten, zonder dat er een structuur was aangebracht, zoals bijvoorbeeld in een suikeraquatint. De bodem van de groef is extra gepolijst om het effect van de crevé te vergroten. ((→[Stijnman, A.](#))

115)

te lang voorgezette etsing kan delen van de afgedekte plaat ondermijnen, waardoor bijv. in plaats van twee evenwijdige lijntjes één dikke lijn ontstaat. Zo'n door ondermijning verbrede lijn zal de inkt niet kunnen houden, zodat er onbedoelde lichte plekken in de afdruk ontstaan, die crevé worden genoemd.

((→[Linden, F. van der](#))

129)

zout-sulfaat-ets geeft echter op aluminium speciale effecten. Er ontstaat een duidelijke oppervlakte-ruwheid tijdens het etsen van aluminium met de zout-sulfaat-oplossing. Deze structuur [sic] is vergelijkbaar met "mezzo-tint" of "aquatint". Als een plaat met deze "natuurlijke" ruwheid wordt afgedrukt ontstaat er een diep zwart. Dit betekent dat een "open bijting" (crevé) niet mogelijk is bij deze techniek. Dit geeft extra mogelijkheden. ((→[Polymetaal](#)) 2006-10-05) Overige bronnen: (→[Dalley, T.](#))208. -(→[Kerkhof, E.](#))

73

D

dabber Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR35

◆ NL tampon

damascene Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR36

◆ NL damasceren

dammar resin Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR37

◆ NL damarhars

deep etch Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR38

◆ NL diepets

dragging Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR39

◆ NL opstrijken sausen

drukform Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR40

◆ NL plate

drypoint Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR41

◆ NL droge naald

dust box Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR42

◆ NL stuifkast

dust ground Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR 15 Begrip: in de aquatint, harspoeder dat op de plaat aangebracht wordt door middel van een stuifkist NL-term: stuifgrein En-term: dust ground <Beeld> >

◆ NL stuifgrein Trefwoord: stuifgrein Flexie: plu stuifgreinen

Extrainfo: <Extrasyn>n> Verwant: strooigrein Boven:

(→[aquatintgrein](#))

Neven: (→[gietgrein](#)) , (→[zoutgrein](#))

Definitie: Het harspoeder dat met behulp van een stuifkist of met de hand opgebracht wordt, wordt respectievelijk [sic] stuifgrein of strooigrein genoemd. ((→[Coker, P.](#)) 71)

Contexten: De korrelaquatint kan op verschillende wijzen op de plaat worden gelegd. De meest gebruikte en best te beheersen werkwijze is het stuifgrein, dat in de stuifkist wordt opgebracht. Een stuifkist is een kist van ca. 100 x 60 x 40 cm (of zoveel kleiner of groter als nodig of wenselijk is), aan de binnenzijde wel bekleed met aluminiumfolie (vroeger met 'theelood'). ((→[Linden, F. van der](#)) 139)

aquatintmethoden hebben met elkaar gemeen dat zij het plaatoppervlak heel regelmatig opdelen in uiterst kleine plekjes die ofwel volkomen etsbaar zijn ofwel volkomen niet-etsbaar. meest klassiek is wel die van het zgn. "stuifgrein" en het is ook deze methode die Frans M. van Leeuwen voor de aquatint in zijn stadsgezichten het vaakst gebruikt. ((→[naarhetleven](#)) 2006-11-18)

(met de verstuijkast) door J.B. Le Prince (1765) is de meest egale aquatinttechniek. De hars wordt in een verstuijkast verspreid. Het verschillende keren bestuiven hangt af van de fijnheid van de hars: hoe fijner hoe meer bestuiving nodig is. ((→[Kerkhof, E.](#)) 92)

Overige bronnen: (→[Gascoigne, B.](#)) 17a

Dutch bath Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR 3 Begrip: zuur uit de manuele diepdruk waarmee geëist wordt NL-term: Dutch mordant, Dutch bath En-term: Dutch mordant, Dutch bath <Beeld>d>

◆ NL Dutch mordant Trefwoord: mordant Extrainfo: spellingvariant: Dutch Mordant ((→[Polymetaal](#)) 2007-01-19)

<Extrasyn>Hollands water Boven: (→[etswater](#))

Neven: (→[salpeterzuur](#)) , (→[ijzerchloride](#))

Definitie: Dutch mordant is samengesteld uit zoutzuur, kaliumchloraat en water. Men gebruikt het gewoonlijk alleen voor koper, dat tijdens het uitbijten donker van kleur wordt. Het is een zuur dat langzaam maar gelijkmatig alle blootliggende metaaldelen aanvreet en is geschikt om ver uiteenliggende zeer dun getekende lijnen te etsen die door salpeterzuur minder goed tot hun recht komen. ((→[Coker, P.](#)) 30)

Contexten: Waarschijnlijk heeft Seymour Haden toen het Dutch bath of Dutch mordant samengesteld uit zoutzuur, kaliumchloraat en water, dat sindsdien voor fijn etswerk graag wordt gebruikt. ((→[Linden, F. van der](#)) 130)

is zinvol om een plaat die zowel met ver uiteenliggende lijnen als zeer dicht tegen elkaar liggende en kruisende lijnen betekend is, voor korte tijd in Dutch mordant te etsen om alle lijnen te openen, waarna verder gebeten wordt in salpeterzuur.

((→[Coker, P.](#)) 30)

Rembrandt etste met een mengsel van zoutzuur en wijsteenzuur, werden bij latere recepten (dutch mordant) ook kaliumchloraat vermeld. In meer recente tijden werd er ook een gebruik gemaakt van ijzer (III) chloride. Het onderzoek zal zich eerst richten naar de optimalisatie van de receptuur, het ontwikkelen van een student-veilig procédé voor een aanmaak op grotere schaal, en naar de milieuproblematiek in verband met opslag en afvalverwerking. ((→[Bosteels, P.](#)) 2006-10-01)

Overige bronnen: (→[Dalley, T.](#)) 209. - (→[Kerkhof, E.](#)) 63

◆ NL Dutch bath Trefwoord: bath Extrainfo: spellingvariant: Dutch Bath ((→[Dalley, T.](#)) 209)

<Extrasyn> Boven: (→[etswater](#))

Neven: (→[salpeterzuur](#)) , (→[ijzerchloride](#))

Definitie: Dutch bath of Dutch mordant is een mengsel van zoutzuur en kaliumchloraat (of natriumchloraat) in water. ((→[Linden, F. van der](#))

130) Commentaar: Aangezien de term 'Dutch bath' synoniem is met 'Dutch mordant' verwijs ik hier ook naar de definitie van 'Dutch mordant': 'Dutch mordant is samengesteld uit zoutzuur, kaliumchloraat en water. Men gebruikt het gewoonlijk alleen voor koper, dat tijdens het uitbijten donker van kleur wordt. Het is een zuur dat langzaam maar gelijkmatig alle blootliggende metaaldelen aanvreet en is geschikt om ver uiteenliggende zeer dun getekende lijnen te etsen die door salpeterzuur minder goed tot hun recht komen.' ((→[Coker, P.](#)) 30)

Contexten: Zuur: agressieve vloeistof, pH is kleiner dan 7; wordt gebruikt voor etsen, gebruikte zuren zijn: salpeterzuur, ijzerchloride (=ferrichloride), zoutzuur, Dutch Mordant, (= Dutch Bath), zwavelzuur, azijnzuur en fosforzuur. ((→[Stijnman, A.](#)) 19)

[sic] etst met ijzer-chloride of Dutch bath (Dutch Mordant), omdat in salpeterzuur de gasbelletjes de kleine gaatjes snel zouden verstopen (als men ze met een veer verwijdert wordt de etsgrond gemakkelijk beschadigd). ((→[Polymetaal](#)) 2006-10-03)

heeft Seymour Haden toen het Dutch bath of Dutch mordant samengesteld uit zoutzuur, kaliumchloraat en water, dat sindsdien voor fijn etswerk graag wordt gebruikt. ((→[Linden, F. van der](#)) 130)

Dutch mordant Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:

762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR 3 Begrip: zuur uit de manuele diepdruk waarmee geëist wordt NL-term: Dutch mordant, Dutch bath En-term: Dutch mordant, Dutch bath <Beeld>d>

◆ NL Dutch mordant Trefwoord: mordant Extrainfo: spellingvariant: Dutch Mordant ((→[Polymetaal](#)) 2007-01-19)

<Extrasyn>Hollands water Boven: (→[etswater](#))

Neven: (→[salpeterzuur](#)) , (→[ijzerchloride](#))

Definitie: Dutch mordant is samengesteld uit zoutzuur, kaliumchloraat en water. Men gebruikt het gewoonlijk alleen voor koper, dat tijdens het uitbijten donker van kleur wordt. Het is een zuur dat langzaam maar gelijkmatig alle blootliggende metaaldelen aanvreet en is geschikt om ver uiteenliggende zeer dun getekende lijnen te etsen die door salpeterzuur minder goed tot hun recht komen. ((→[Coker, P.](#)) 30)

Contexten: Waarschijnlijk heeft Seymour Haden toen het Dutch bath of Dutch mordant samengesteld uit zoutzuur, kaliumchloraat en water, dat sindsdien voor fijn etswerk graag wordt gebruikt. ((→[Linden, F. van der](#)) 130)

is zinvol om een plaat die zowel met ver uiteenliggende lijnen als zeer dicht tegen elkaar liggende en kruisende lijnen betekend is, voor korte tijd in Dutch mordant te etsen om alle lijnen te openen, waarna verder gebeten wordt in salpeterzuur.

((→[Coker, P.](#)) 30)

Rembrandt etste met een mengsel van zoutzuur en wijsteenzuur, werden bij latere recepten (dutch mordant) ook kaliumchloraat vermeld. In meer recente tijden werd er ook een gebruik gemaakt van ijzer (III) chloride. Het onderzoek zal zich eerst richten naar de optimalisatie van de receptuur, het ontwikkelen van een student-veilig procédé voor een aanmaak op grotere schaal, en naar de milieuproblematiek in verband met opslag en afvalverwerking. ((→[Bosteels, P.](#)) 2006-10-01)

Overige bronnen: (→[Dalley, T.](#)) 209. - (→[Kerkhof, E.](#)) 63

Nederlands Dutch bath Trefwoord: bath Extrainfo: spellingvariant: Dutch Bath ((→[Dalley, T.](#)) 209)

<Extrasyn> Boven: (→[etswater](#))

Neven: (→[salpeterzuur](#)) , (→[ijzerchloride](#))

Definitie: Dutch bath of Dutch mordant is een mengsel van zoutzuur en kaliumchloraat (of natriumchloraat) in water. ((→[Linden, F. van der](#))

130) Commentaar: Aangezien de term 'Dutch bath' synoniem is

met 'Dutch mordant' verwijst ik hier ook naar de definitie van 'Dutch mordant': 'Dutch mordant is samengesteld uit zoutzuur, kaliumchloraat en water. Men gebruikt het gewoonlijk alleen voor koper, dat tijdens het uitbijten donker van kleur wordt. Het is een zuur dat langzaam maar gelijkmatig alle blootliggende metaaldelen aanvreet en is geschikt om ver uiteenliggende zeer dun getekende lijnen te etsen die door salpeterzuur minder goed tot hun recht komen.' (→ Coker, P.)

30)

Contexten: Zuur: agressieve vloeistof, pH is kleiner dan 7; wordt gebruikt voor etsen, gebruikte zuren zijn: salpeterzuur, ijzerchloride (=ferrichloride), zoutzuur, Dutch Mordant, (= Dutch Bath), zwavelzuur, azijnzuur en fosforzuur. (→ Stijnman, A.)

19)

[sic] etst met ijzer-chloride of Dutch bath (Dutch Mordant), omdat in salpeterzuur de gasbelletjes de kleine gaatjes snel zouden verstoppem (als men ze met een veer verwijdert wordt de etsgrond gemakkelijk beschadigd). (→ Polymetaal)

2006-10-03)

heeft Seymour Haden toen het Dutch bath of Dutch mordant samengesteld uit zoutzuur, kaliumchloraat en water, dat sindsdien voor fijn etswerk graag wordt gebruikt. (→ Linden, F. van der)

130)

E

échope Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02

Project: (→ Diepdrucktechnieken JR)

Werkcode: JR 4 Begrip: gereedschap uit de manuele diepdruck waarmee een gegraveerde lijn geïmitereerd wordt NL-term: échope Equival: beperkter begrip, dat enkel bij het etsen gebruikt wordt En-term: échope <Beeld> (→ Griffiths, A.)

64)4)

◆ **NL échope** Trefwoord: échope Flexie: plu échoppes (→ Béguin, A.)

131) Extrainfo: <Extrasyn>échoppenaaldld Boven: (→ etsnaald) Neven: (→ etsnaald met diamanten punt) , (→ etsnaald met stalen punt) , (→ etsnaald met polijststaal)

Definitie: Etsen worden dan gemaakt met een speciaal soort etsnaald, de échope, die een ovaal en geen rond uiteinde heeft. Door deze tijdens het tekenen te draaien kan de breedte van de lijn gevarieerd worden (een techniek die door zeventiende-eeuwse etsers speciaal voor het imiteren van gegraveerde lijnen is gebruikt). (→ Gascoigne, B.)

52c) Commentaar: Het was Jacques Callot die deze techniek uitvond. (→ Griffiths, A.)

63)

Contexten: Om de gegraveerde lijn zo dicht mogelijk te benaderen gebruikte Jacques Callot in het begin van de 17e eeuw om de plaat af te dekken het taai vernis van de luitbouwers (gemaakt van mastiek, een kleverige hars, en lijnolievernis) en hij tekende met een échope, een ronde schuinafgeslepen etsnaald, waarmee al draaiend zwellende en weer afnemende lijnen in de ondergrond konden worden getekend. (→ Linden, F. van der)

125)

kon als men een tekening die men op de etsgrond had opgebracht, bewerkte met verschillende instrumenten, met dubbele of driedubbele etsnaalden, voornamelijk met een soort raspachtig getand hamertje, de rattendstaart, dan met een cilinder- of kolfvormige vijl, de roulette, een rolletje met tandjes en tenslotte met de échope, een etsnaald met een schuine, naar boven toe breder wordende punt. (→ Koschatzky, W.)

76)

een detail van een karikatuur van Gillray zouden de zwellende lijnen van het voorhoofd en de kin op het linker gezicht heel goed met een échope getekend kunnen zijn, maar aan de onderkant is te zien dat met een gewone etsnaald meermalen over dezelfde lijn gegaan is. (→ Gascoigne, B.)

52c) Overige bronnen: (→ Dalley, T.)

209. - (→ Kerkhof, E.)

7

edition Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02

Project: (→ Diepdrucktechnieken JR)

Werkcode: JR43

◆ **NL oplage**

engraved line Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC:

762.02 Project: (→ Diepdrucktechnieken JR)

Werkcode: JR44

◆ **NL gravurelijn**

épreuve d'état Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC:

762.02 Project: (→ Diepdrucktechnieken JR)

Werkcode: JR84

◆ **NL staat épreuve d'état**

etching Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02

Project: (→ Diepdrucktechnieken JR)

Werkcode: JR 6 Begrip: manuele diepdrucktechniek waarbij een zuur in de plaat bijt om zo lijnen bloot te leggen NL-term: lijnets En-term: etching, line etching Equival: etching is a broader concept, also referring to tones and structures (→ Buddemeijer, M., Eng, H. van der, Suk, S.)

217) <Beeld>(→ Griffiths, A.)

58)8)

◆ **NL lijnets** Trefwoord: lijnets Flexie: plu lijnetsen Extrainfo: minder gebruikt

<Extrasyn> Boven: (→ manuele diepdrucktechniek)Neven: (→ lijngravure) , (→ droge naald) , (→ mezzotint) ,(→ aquatint) , (→ vernis mou) , (→ stippelgravure) ,(→ crayonmanier)

Definitie: Bij het etsen wordt in plaats van een burijn een zuur gebruikt om lijnen verdiept in de plaat aan te brengen. Deze techniek stelt de kunstenaar in staat zijn lijnen net zo vrij te tekenen als op papier. De koperplaat wordt verwarmd en voorzien van een dunne, egale waslaag, de etsgrond. Bij afkoeling wordt de was weer hard en is dan ondoordringbaar voor het zuur. De etser trekt nu met een etsnaald lijnen in de waslaag, zodat daar het koper blootgelegd wordt. In die gedeelten kan het zuur het koper dan wegvreten. Hoe langer het zuur kan bijten, des te dieper en breder wordt de lijn (breder omdat het zuur ook zijwaarts etst) en des te donkerder zal deze zijn in de afdruk. (→ Gascoigne, B.)

10a) Commentaar: In de bovenstaande definitie vermeldt men koper als gebruikte plaat, maar zinkplaten worden eveneens gebruikt. (→ Coker, P.)

7)

Contexten: Als deze omschrijving letterlijk gevolgd wordt, vallen alleen de zuivere gravure en de zuivere lijnets onder deze categorie. Maar zuivere gravures of lijnetsen zijn in de achttiende eeuw een betrekkelijke zeldzaamheid en het woord lijngravure wordt in de praktijk gebruikt voor al die typisch commerciële prenten waarin ets en gravure met elkaar gecombineerd zijn. (→ Gascoigne, B.)

12a)

eerste etsen waren alleen in lijn getekend. Later kwamen daar tonen en structuren bij. Bij de lijnets kunt u door middel van arceringen toonverschillen maken. Hoe meer lijnen u kruiselings over elkaar trekt, hoe donkerder de toon wordt. U kunt de lijnen allemaal even lang etsen waardoor ze even dik worden, u kunt de etsduur variëren waardoor de lijnen dunner of dikker worden. Dit effect bereikt u ook door etsnaalden van verschillende dikte te gebruiken. (→ Buddemeijer, M., Eng, H. van der., Suk, S.)

217)

lijnets is een ets bestaand uit enkele lijnen; niet te verwarren met bijvoorbeeld de lijngravure, waarbij sprake is van eveneens een grafische werkwijze die een combinatie is van ets en gravure van geëtsde en met de burijn gesneden lijnen. (→ Kunststichting Metzemaekers)

2006-09-13) Overige bronnen: (→ Kerkhof, E.)

4. - (→ Klein, H.)

66

etching bath Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))
Werkcode: JR45
◆ NL etsbad

etching tray Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))
Werkcode: JR46
◆ NL etsbak

F

free-line etching Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))
Werkcode: JR68
◆ NL open tekening

G

graver Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))
Werkcode: JR 1 Begrip: gereedschap uit de manuele diepdruk waarmee gegraveerd wordt NL-term: burijn, graveerijzer En-term: burin, graver <Beeld>(→[Griffiths, A.](#) 38)8)
◆ NL burijn Trefwoord: burijn Flexie: plu burijnen Extrainfo: <Extrasyn>graveerbeitel, graveerstijft Boven: (→[graveergereedschap](#))
Neven: (→[guts](#)), (→[beitel](#))
Onder: (→[spitsteker](#)), (→[toonburijn](#)), (→[harkje](#)), (→[vlaksteker](#)), (→[bolsteker](#))
Definitie: De gewone burijn of het graveerijzer is een metalen staafje, ca. 10m lang, 3 à 4 mm dik, vierkant of ruitvormig van doorsnede en aan de punt over de (lange) diagonaal schuin afgeslepen tot een hoek van ca. 30°. Er worden rechte lijnen met variërende breedte mee gestoken: hoe dieper de burijn in het hout dringt, hoe breder de groef wordt. (...) De burijnen zijn gevat in knopvormige grepen, aan de onderzijde afgeplat en vaak onder een lichte hoek op de burijn gezet, om de burijn goed over het blok te kunnen voeren zonder dit door krassen te beschadigen. ((→[Linden, F. van der](#) 46) Commentaar: De bovenstaande definitie heeft betrekking op burijnen voor de houtgravure. Burijnen worden echter ook in de kopergravure gebruikt, er is hoe dan ook een verschil tussenbeide. Bij de kopergravure wordt 'het beeld in de plaat gestoken met behulp van een graveerijzer of burijn, die veel lijkt op de houtgraveursburijn maar uit harder staal is vervaardigd. De koperburijn is ook wat stomper geslepen; het schild, dat is het snijvlak, staat onder een hoek van ca. 45°.' ((→[Linden, F. van der](#) 107)
Contexten: Het instrument van de graveur is de ongeveer 10 cm lange burijn, waarvan de punt verschillend geslepen kan zijn, precies zoals voor de lijn nodig is. De burijn wordt niet zoals schrijfgerei van links naar rechts bewogen, maar door de rechterhand tegen de van links bewogen koperplaat in gestoken, zodat de ruitvormige punt als een ploeg in het metaal snijdt en daarin de lijn graveert. Er ontstaat een klein krulletje koper dat door de punt 'eruit wordt geploegd'. De burijn zet een haarfijn spitse lijn in, die breder wordt onder de druk van de hand van de graveur en weer spits eindigt (...). ((→[Koschatzky, W.](#) 53)
graveur houdt de burijn ongeveer evenwijdig aan het plaatoppervlak voor hij de punt in het koper drijft en duwt de burijn dan van zich af om een klein krulletje uit het metaal te steken. De plaat ligt daarbij op een leren kussentje. Om een ronde lijn te kunnen steken draait de graveur beide, plaat en kussentje, in de richting van de punt van zijn burijn, dus zonder de richting waarin hij steekt te veranderen. ((→[Gascoigne, B.](#) 9)
een 'droge' techniek is de gravure in koper, afkomstig van de

middeleeuwse wapensmeedkunst. Met een graveerstift of burijn snijdt u de voorstelling uit, hierbij wordt een reepje metaal opgetild en verwijderd. De zo ontstane groef heeft geen braam en drukt af als een fraaie heldere lijn. Van een plaat kunnen zeer veel (circa 500) afdrukken worden gemaakt. Graveren is een moeilijke techniek, die veel oefening vereist. ((→[Buddemeijer, M., Eng, H. van der, Suk, S.](#) 216) Overige bronnen: (→[Coker, P.](#) 65. -(→[Dalley, T.](#) 208. -(→[Kerkhof, E.](#) 179. -(→[Klein, H.](#) 53

◆ NL graveerijzer Trefwoord: graveerijzer Flexie: plu graveerijzers Extrainfo: <Extrasyn>graveerbeitel, graveerstijft Boven: (→[graveergereedschap](#))
Neven: (→[guts](#)), (→[beitel](#))
Onder: (→[spitsteker](#)), (→[toonburijn](#)), (→[harkje](#)), (→[vlaksteker](#)), (→[bolsteker](#))
Definitie: De gewone burijn of het graveerijzer is een metalen staafje, ca. 10m lang, 3 à 4 mm dik, vierkant of ruitvormig van doorsnede en aan de punt over de (lange) diagonaal schuin afgeslepen tot een hoek van ca. 30°. Er worden rechte lijnen met variërende breedte mee gestoken: hoe dieper de burijn in het hout dringt, hoe breder de groef wordt. (...) De burijnen zijn gevat in knopvormige grepen, aan de onderzijde afgeplat en vaak onder een lichte hoek op de burijn gezet, om de burijn goed over het blok te kunnen voeren zonder dit door krassen te beschadigen. ((→[Linden, F. van der](#) 46) Commentaar: De bovenstaande definitie heeft betrekking op burijnen voor de houtgravure. Burijnen worden echter ook in de kopergravure gebruikt, er is hoe dan ook een verschil tussenbeide. Bij de kopergravure wordt 'het beeld in de plaat gestoken met behulp van een graveerijzer of burijn, die veel lijkt op de houtgraveursburijn maar uit harder staal is vervaardigd. De koperburijn is ook wat stomper geslepen; het schild, dat is het snijvlak, staat onder een hoek van ca. 45°.' ((→[Linden, F. van der](#) 107)
Contexten: Het beeld wordt in de plaat gestoken met behulp van een graveerijzer of burijn, die veel lijkt op de houtgraveursburijn maar uit harder staal is vervaardigd. De koperburijn is ook wat stomper geslepen; het schild, dat is het snijvlak, staat onder een hoek van ca. 45°.' ((→[Linden, F. van der](#) 107)
burijn of graveerijzer is een metalen staafje dat aan de punt schuin is afgesneden. Het wordt gebruikt voor het uitsteken van hout of metaal voor gravures. ((→[Koninklijke Bibliotheek](#) 2006-09-14)
afbeelding van een gravure wordt gevormd door honderden ingegraveerde lijntjes. Die ingegraveerde lijntjes worden gemaakt met de burijn, een graveerijzer met een ruitvormige punt. De graveur houdt de burijn meestal bijna parallel met het plaatoppervlak en drukt de ruitvormige punt in de plaat en drukt de burijn zorgvuldig voorwaarts, waardoor een groef ontstaat. ((→[Veen, G. van](#) 2006-09-14) Overige bronnen: (→[Dalley, T.](#) 209

H

Haden's method Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))
Werkcode: JR47
◆ NL methode van Haden

hand wipe Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))
Werkcode: JR48
◆ NL afslaan

hard etching ground Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))

Werkcode: JR99

◆ NL vernis dur

heliogravure Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:

762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR49

◆ NL heliogravure

hole Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project:

(→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR50

◆ NL etsgaatje

hotplate Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR51

◆ NL etsoven

hydrophilic gauze Vakgebied: diepdruktechnieken

UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR52

◆ NL hydrofiel gaas

I

impression Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:

762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR43

◆ NL oplage

impression Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:

762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR53

◆ NL etsdruk

ink Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project:

(→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR54

◆ NL ininken

intaglio printmaking Vakgebied:

diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project:

(→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR55

◆ NL diepdrukgrafiek

L

lavis Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project:

(→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR 9 Begrip: tonale diepdruktechniek waarbij plaatselijk met zuur op de plaat geschilderd wordt NL-term: penseelets En-term: brush etching, lavis <Beeld> ((→[Griffiths, A.](#)) 92)2)

◆ NL penseelets Trefwoord: penseelets Flexie: plu penseelets Extrainfo: <Extrasyn> gravure au lavis Boven: (→[tonale diepdruktechniek](#))

Neven: (→[open bijt](#)), (→[diepets](#)), (→[blinddruk](#))

Onder: (→[spit bite](#))

Definitie: Dergelijke effecten [gestructureerde toon] kunnen ook plaatselijk bereikt worden door met zuur op de plaat te schilderen. Dit wordt wel penseelets of gravure au lavis genoemd. Gedeelten in de prent die open, of met het penseel geëtsd zijn, zullen aan de kanten een heel karakteristieke rand vertonen door opeenhoping van inkt bij de niveauverschillen in

de plaat. ((→[Gascoigne, B.](#))

18c) Commentaar: De penseelets was een voorloper van de aquatinttechniek, meer bepaald van spit bite.

Contexten: Met een sterk zuur of met etswater dat met bijv.

Arabische gom of honing verdikt is, kan op de plaat 'geschilderd' worden, om bijv. aquatinten plaatselijk te etsen.

Deze oude werkwijze, waarvoor tegenwoordig speciale etsende pasta's in de handel zijn die bij verwarming plaatselijk diep in kunnen bijten, wordt wel penseelets genoemd. ((→[Linden, F. van der](#))

131)

lijnen zijn gebeten met zuur door een harde etsgrond; de term ets kan ook gebruikt worden voor elke prent waarin het zuur direct op de plaat ingewerkt heeft, zoals open bijt, penseelets, diepets (18c); in de praktijk ook gebruikt voor een prent die voornamelijk geëtsd is en het losse karakter van een kunstenaarsprent heeft, zelfs als hier en daar met burijn of droge naald (waarbij de braam verwijderd is) gewerkt is voor het plaatsen van accenten of het aanbrengen van kleine correcties. ((→[Gascoigne, B.](#))

80c)

lift ground Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR 5 Begrip: oplossing van suiker en etsgrond die op de plaat aangebracht wordt bij de suikeraquatint NL-term:

liftground En-term: lift ground Equivalent: broader concept, can be used as a synonym for the sugar aquatint technique <Beeld> ((→[Saff, D., Sacilotto, D.](#))

148)8)

◆ NL liftground Trefwoord: liftground Flexie: sine plu Extrainfo: spellingvariant : lift ground ((→[Gascoigne, B.](#))

60a)

<Extrasyn> Boven: (→[aquatintoplossing](#))

Definitie: Voor de moderne suikeraquatint is een liftground nodig, een stof die rechtstreeks op de plaat gebracht kan worden en de daaroverheen gelegde etsgrond makkelijk losweekt. (...)

Liftground wordt daarom samengesteld uit (1) kleurstof, bijv. krijt, oostindische [sic] inkt of aquarelzwart, (2) een hechtmiddel, bijv. glycerine, zeep of Arabische gom en (3) een loswekmiddel, meestal suiker of stroop, dat door water op te nemen, te zwellen en op te lossen de daarboven liggende etsgrond losmaakt van de plaat. Loswekmiddel en hechtmiddel zorgen er ook nog voor dat de liftground niet volledig droogt, zodat de bedekkende vernislaag poreus blijft en het water er doorheen kan dringen. voor liftground bestaan uiteenlopende recepten. Het eenvoudigste is een verzadigde suikeroplossing met 50% oostindische [sic] inkt, wat zachte zeep en Arabische gom. Maar ook gelijke delen plakkaatverf en Arabische gom werken al, of oostindische [sic] inkt en stroop; of suikerwater en vulpeninkt. ((→[Linden, F. van der](#))

142) Commentaar: Liftground kan eveneens gebruikt worden in de lithografie, waarbij de voorstelling met de oplossing wordt getekend of geschilderd en de steen of zinkplaat vervolgens geheel met litho-inkt overdekt wordt. De liftground tilt de vette inkt uit de getekende lijnen wanneer de steen of plaat in water wordt geweekt. ((→[Gascoigne, B.](#))

60b)

Contexten: De lift ground kan direct op de plaat geschilderd worden, dus vóór het aanbrengen van de aquatintgrein. Dit is meestal het geval bij moderne prenten, waarin deze techniek vaak onderdeel is van het totale kunstzinnige concept. De lift ground kan echter ook over een aquatintgrein heen worden aangebracht, iets dat vooral gebeurd is in de bloeitijd van de aquatint, zo rond 1800, wanneer deze techniek meer gezien wordt als een van de vele hulpmiddelen in het hele pakket van mogelijkheden en lift ground en afdektechniek door elkaar heen gebruikt worden op een en dezelfde plaat. ((→[Gascoigne, B.](#))

60a) mengsel dat het meest als liftground wordt gebruikt, is een verzadigde suikeroplossing gemengd met een gelijke hoeveelheid plakkaatverf. De plaat wordt voor het tekenen hiermee geprepareerd met een harsgrond. Dan wordt er een dunne laag afdekvernis aangebracht op de plaat die na droging in water wordt gelegd. De suiker lost op en doet de vernis loslaten ('lift' deze) waardoor het metaal in de getekende partijen bloot komt te

liggen. ((→[Dalley, T.](#))

83)

de liftground wordt met een penseel liefst dik op de schone plaat geschilderd. Zodra de tekening droog is wordt de plaat snel met een zachte kwast van een dunne zuurbestendige laag voorzien. Is de afdeklaag goed droog dan dompelt men de plaat in lauwwater, waardoor de suiker zwelt en oplost en de etsgrond ter plaatse loslaat. Dit proces wordt met licht etswater of azijn en door voorzichtig vegen met doek of penseel versneld.

((→[Linden, F. van der](#))

142)

lift-ground Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))

Werkcode: JR56

◆ NL reservage

lift-ground etching Vakgebied: diepdrucktechnieken

UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))

Werkcode: JR57

◆ NL reservagetechniek

lift-ground process Vakgebied: diepdrucktechnieken

UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))

Werkcode: JR57

◆ NL reservagetechniek

line Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project:

(→[Diepdrucktechnieken JR](#))

Werkcode: JR58

◆ NL lijnvoering

line Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project:

(→[Diepdrucktechnieken JR](#))

Werkcode: JR59

◆ NL etslijn

line etching Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC:

762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))

Werkcode: JR 6 Begrip: manuele diepdrucktechniek waarbij een zuur in de plaat bijt om zo lijnen bloot te leggen NL-term: lijnets En-term: etching, line etching Equival: etching is a broader concept, also referring to tones and structures ((→[Buddemeijer, M., Eng, H. van der, Suk, S.](#))

217) <Beeld>((→[Griffiths, A.](#))

58)8)

◆ NL lijnets Trefwoord: lijnets Flexie: plu lijnets Extrainfo: minder gebruikt

<Extrasyn> Boven: (→[manuele diepdrucktechniek](#))

Neven: (→[lijngravure](#)), (→[droge naald](#)), (→[mezzotint](#)),

(→[aquatint](#)), (→[vernismou](#)), (→[stippelgravure](#)),

(→[crayonmanier](#))

Definitie: Bij het etsen wordt in plaats van een burijn een zuur gebruikt om lijnen verdiept in de plaat aan te brengen. Deze techniek stelt de kunstenaar in staat zijn lijnen net zo vrij te tekenen als op papier. De koperplaat wordt verwarmd en voorzien van een dunne, egale waslaag, de etsgrond. Bij afkoeling wordt de was weer hard en is dan ondoordringbaar voor het zuur. De etser trekt nu met een etsnaald lijnen in de waslaag, zodat daar het koper blootgelegd wordt. In die gedeelten kan het zuur het koper dan wegvreten. Hoe langer het zuur kan bijten, des te dieper en breder wordt de lijn (breder omdat het zuur ook zijwaarts etst) en des te donkerder zal deze zijn in de afdruk. ((→[Gascoigne, B.](#))

10a) Commentaar: In de bovenstaande definitie vermeldt men koper als gebruikte plaat, maar zinkplaten worden eveneens gebruikt. ((→[Coker, P.](#))

7)

Contexten: Als deze omschrijving letterlijk gevolgd wordt, vallen alleen de zuivere gravure en de zuivere lijnets onder deze categorie. Maar zuivere gravures of lijnetsen zijn in de achttiende eeuw een betrekkelijke zeldzaamheid en het woord

lijngravure wordt in de praktijk gebruikt voor al die typisch commerciële prenten waarin ets en gravure met elkaar gecombineerd zijn. ((→[Gascoigne, B.](#))

12a)

eerste etsen waren alleen in lijn getekend. Later kwamen daar tonen en structuren bij. Bij de lijnets kunt u door middel van arceringen toonverschillen maken. Hoe meer lijnen u kruiselings over elkaar trekt, hoe donkerder de toon wordt. U kunt de lijnen allemaal even lang etsen waardoor ze even dik worden, u kunt de etsduur variëren waardoor de lijnen dunner of dikker worden. Dit effect bereikt u ook door etsnaalden van verschillende dikte te gebruiken. ((→[Buddemeijer, M., Eng, H. van der., Suk, S.](#))

217)

lijnets is een ets bestaand uit enkele lijnen; niet te verwarren met bijvoorbeeld de lijngravure, waarbij sprake is van eveneens een grafische werkwijze die een combinatie is van ets en gravure van geëtsde en met de burijn gesneden lijnen. ((→[Kunststichting Metzemaekers](#))

2006-09-13) Overige bronnen: (→[Kerkhof, E.](#))

4. -(→[Klein, H.](#))

66

liquid ground Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC:

762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))

Werkcode: JR82

◆ NL gietgrein

lithographic chalk Vakgebied: diepdrucktechnieken

UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))

Werkcode: JR60

◆ NL lithografisch krijt

lutemaker Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))

Werkcode: JR61

◆ NL luitbouwer

M

mace-head Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))

Werkcode: JR 7 Begrip: gereedschap uit de manuele diepdruck, meer bepaald voor de crayon- en punteermanier, waarmee punten of stippen in de plaat worden gedrukt NL-term: mattoir En-term: mattoir, mace-head <Beeld> ((→[Griffiths, A.](#))

80)0)

◆ NL mattoir Trefwoord: mattoir Flexie: plu mattoirs Extrainfo: spellingvariant: matoir ((→[Linden, F. van der](#))

122)

<Extrasyn>matbeitel, rattestaart, malbeitel Boven:

(→[punteergereedschap](#))

Neven: (→[roulette](#)), (→[moulette](#)), (→[ponsoen](#)),

(→[stippelburijn](#))

Definitie: Gereedschap voor de crayonmanier. Het bestaat uit een houten greep en een metalen, knotsvormige kop, met spitse metalen puntjes. Hiermee worden punten of onderbroken lijnen in een metalen plaat gedrukt. ((→[Klein, H.](#))

113) Commentaar: De mattoir wordt eveneens gebruikt bij de stippelgravure, die een variant is van de crayonmanier. ((→[Klein, H.](#))

131)

Contexten: Als aquatint met lijnets gecombineerd wordt, ets men eerst de lijntekening, waarna het aquatintgrein wordt aangebracht. De aquatint kan met roulette, moulette of mattoir worden afgewerkt, terwijl in moderne mengtechnieken ook vaak met vernis mou wordt gecombineerd (336). ((→[Linden, F. van der](#))

140)

de nieuwe methode wordt de roulette vervangen door een speciaal soort ponsoen, de mattoir. Dit is een metalen pons met een vlakke kop, waaruit weer in een willekeurig patroon tandjes of, vaker nog, wormvormige puntjes steken. Er zijn mattoirs met

een houden handvat, die in de etsgrond gedrukt worden om de plaat later te etsen, of met een metalen handvat, die geschikt zijn om direct in het plaatoppervlak te worden gedreven.

((→[Gascoigne, B.](#))
14b)

is een etsprocédé waarvoor een met etsgrond bedekte gepolijste koperen plaat wordt gebruikt. De tekening hierop wordt overgebracht door te calqueren met punteerinstrumenten. Dat is gereedschap dat een ruwe, onderbroken lijn geeft. Meest gebruikt is de mattoir met zijn puntige, gekorrelde of knoestige onderzijde. Daarnaast werd ook een roulette (rolletje met uitstekende puntjes) gebruikt. Op de plaats waar op de plaat werd gedrukt kwamen vele kleine puntjes in het koper bloot te liggen. Deze werden nadien in zuur geëts. ((→[Cooman, M. de](#))
2006-11-25) Overige bronnen: (→[Kerkhof, E.](#))
126. -(→[Koschatzky, W.](#))
76. -(→[Kunststichting Metzemaekers](#))
2006-11-25

manual intaglio printmaking Vakgebied:

diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project:

(→[Diepdrucktechnieken JR](#))

Werkcode: JR62

◆ NL manuele diepdruk

manual mechanical intaglio

printmaking Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC:

762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))

Werkcode: JR63

◆ NL mechanisch manuele diepdruk

mattoir Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))

Werkcode: JR 7 Begrip: gereedschap uit de manuele diepdruk, meer bepaald voor de crayon- en punteermanier, waarmee punten of stippen in de plaat worden gedrukt NL-term: mattoir En-term: mattoir, mace-head <Beeld> ((→[Griffiths, A.](#))
80)0)

◆ NL mattoir Trefwoord: mattoir Flexie: plu mattoirs Extrainfo: spellingvariant: matoir ((→[Linden, F. van der](#))
122)

<Extrasyn>matbeitel, rattestaart, malbeitel Boven:

(→[punteergereedschap](#))

Neven: (→[roulette](#)), (→[moulette](#)), (→[ponsoen](#)),

(→[stippelburijn](#))

Definitie: Gereedschap voor de crayonmanier. Het bestaat uit een houten greep en een metalen, knotsvormige kop, met spitse metalen puntjes. Hiermee worden punten of onderbroken lijnen in een metalen plaat gedrukt. ((→[Klein, H.](#))

113) Commentaar: De mattoir wordt eveneens gebruikt bij de stippelgravure, die een variant is van de crayonmanier. ((→[Klein, H.](#))

131)

Contexten: Als aquatint met lijnets gecombineerd wordt, etst men eerst de lijntekening, waarna het aquatintgrein wordt aangebracht. De aquatint kan met roulette, moulette of mattoir worden afgewerkt, terwijl in moderne mengtechnieken ook vaak met vernis mou wordt gecombineerd (336). ((→[Linden, F. van der](#))
140)

de nieuwe methode wordt de roulette vervangen door een speciaal soort ponsoen, de mattoir. Dit is een metalen pons met een vlakke kop, waaruit weer in een willekeurig patroon tandjes of, vaker nog, wormvormige puntjes steken. Er zijn mattoirs met een houden handvat, die in de etsgrond gedrukt worden om de plaat later te etsen, of met een metalen handvat, die geschikt zijn om direct in het plaatoppervlak te worden gedreven. ((→[Gascoigne, B.](#))

14b)

is een etsprocédé waarvoor een met etsgrond bedekte gepolijste koperen plaat wordt gebruikt. De tekening hierop wordt overgebracht door te calqueren met punteerinstrumenten. Dat is gereedschap dat een ruwe, onderbroken lijn geeft. Meest gebruikt is de mattoir met zijn puntige, gekorrelde of knoestige

onderzijde. Daarnaast werd ook een roulette (rolletje met uitstekende puntjes) gebruikt. Op de plaats waar op de plaat werd gedrukt kwamen vele kleine puntjes in het koper bloot te liggen. Deze werden nadien in zuur geëts. ((→[Cooman, M. de](#))
2006-11-25) Overige bronnen: (→[Kerkhof, E.](#))

126. -(→[Koschatzky, W.](#))

76. -(→[Kunststichting Metzemaekers](#))

2006-11-25

mezzotint Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))

Werkcode: JR64

◆ NL zwarte kunst

mixed method Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC:

762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))

Werkcode: JR65

◆ NL mengmethode

monotype Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))

Werkcode: JR66

◆ NL monotypie

mordant Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))

Werkcode: JR67

◆ NL etswater

O

open etching Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC:

762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))

Werkcode: JR68

◆ NL open tekening

overflow Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))

Werkcode: JR69

◆ NL overlaat

P

pastel manier Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC:

762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#))

Werkcode: JR 8 Begrip: techniek uit de manuele diepdruk, meer bepaald een adaptatie van de crayonmanier voor de kleurendruk waarbij pasteltekeningen geïmiteerd worden NL-term:

pastelmanier En-term: pastel manier <Beeld>((→[Linden, F. van der](#))

148)8)

◆ NL pastelmanier Trefwoord: pastelmanier Flexie: sine plu

Extrinfo: <Extrasyn>n> Boven: (→[meerkleurendruk](#))

Neven: (→[kleuraquatint](#)), (→[kleurmezzotint](#)),

(→[crayonmanier](#))

Definitie: Een variant van de crayonmanier is de pastelmanier.

Enkele achttiende eeuwse kunstenaars slaagden er in om pasteltekeningen zeer getrouw na te bootsen met de crayontechniek. Zo was er Louis-Marin Bonnet, die der in 1770 in slaagde op met verschillende kleurenplaten te werken. Soms ging dat tot 8 kleurplaten, en één plaat per kleur. Ook François Janinet (Parijs 1752-1813) kreeg grote waardering in Frankrijk. ((→[Kerkhof, E.](#))

124)

Contexten: La roulette mordue, zoals deze techniek ook genoemd werd, paste men ook in meer kleuren toe in pastelimitaties en dat heet dan de pastelmanier. Hierin blonken vooral uit Louis Bonnet, die ca. 1770 met acht kleurplaten voor één prent werkte

en daar later nog kaders in goud aan toevoegt (356), en François Janinet. Ook komen heel getrouwe aquarelreproducties voor (358). ((→[Linden, F. van der](#)) 149)

.C. François ontdekte omstreeks 1750 de crayonmanier; Gilles Demarteau heeft die onverwijd verder ontwikkeld en verbluffende resultaten bereikt. Misschien werd hij alleen door de pastelmanier van L.M. Bonnet, die talrijke kleurplaten meesterlijk over elkaar drukte, overtroffen. ((→[Koschatzky, W.](#)) 76)

, Louis-Marin was een bijzonder begaafd graveur, die in de zgn. crayonmanier en pastelmanier krijttekeningen en pastels wist te reproduceren. Soms gebruikte hij hiervoor acht verschillende platen over elkaar. Ook drukte hij met goud.

((→[Personencyclopedie](#))

2006-12-02 Overige bronnen: (→[Cultuurwijzer](#)) 2006-12-02

polishing powder Vakgebied: diepdruktechnieken

UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR70

◆ NL polijstpoeder

potassium chlorate Vakgebied: diepdruktechnieken

UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR71

◆ NL kaliumchloraat

proof Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project:

(→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR72

◆ NL proefdruk

pumping Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR39

◆ NL opstrijken sausen

punch engraving Vakgebied: diepdruktechnieken

UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR 11 Begrip: techniek uit de manuele diepdruk waarbij met een ponsoen puntjes in de plaat worden geslagen
NL-term: ponsgravure En-term: punch engraving, punched print <Beeld>((→[Linden, F. van der](#)) 118)

◆ NL ponsgravure Trefwoord: ponsgravure Flexie: plu ponsgravures Extrainfo: <Extrasyn>opus mallei, ponsmanierer Verwant: schrootblad Boven: (→[mechanisch manuele diepdruk](#)) Neven: (→[lijngravure](#)), (→[kopergravure](#)), (→[staalgravure](#)), (→[droge naald](#)), (→[stippelgravure](#)), (→[mezzotint](#))

Definitie: De ponsgravure is een diepdrukform waarbij het beeld tot stand komt door met een ponsoen (pons) of drevel veel kleine putjes in de plaat te slaan, en de afdruk daarvan. De werkwijze heeft veel overeenkomst met het schrootblad, maar wordt in tegenstelling daarmee niet als hoogdruk maar als diepdruk gekoncipieerd [sic] en afgedrukt. Beide toepassingen van dezelfde vorm, afzonderlijk of gekombineerd [sic], komen ook voor. (...) De ponsgravure onderscheidt zich van vergelijkbare punttechnieken in de diepdruk door de gave vorm van de gaatjes, die al naar de gebruikte ponsoenen rond, (afgerond) vierkant of driehoekig zijn en zonder braam helder afdrukken (284). Dicht bij elkaar geslagen kan een gaatje het eerder geslagene weer wat dichtdrukken. ((→[Linden, F. van der](#)) 118) Commentaar: Het was Jan Lutma jr. die in de tweede helft van de 17e eeuw een aantal portretten in zuivere ponstechniek uitvoerde. ((→[Linden, F. van der](#)) 118)

Contexten: Bij de punteermanier wordt de etsgrond doorgeprikt, waardoor na etsing het resultaat de ponsgravure benadert, al zijn de gaatjes dan niet perfect rond maar uitgebeten van vorm. Jean Morin en Pieter Soutman (ca. 1640) gebruikten deze

werkwijze in hun geëtste en gegraveerde prenten (353, 354). Verder kan men met matoir, roulette en moulette in de etsgrond werken om gebroken, krijtachtige lijnen en vlakken te verkrijgen. ((→[Linden, F. van der](#))

147)

van een ponsgravure, 2x ware grootte. ((→[Kerkhof, E.](#)) 202)

punched print Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR 11 Begrip: techniek uit de manuele diepdruk waarbij met een ponsoen puntjes in de plaat worden geslagen
NL-term: ponsgravure En-term: punch engraving, punched print <Beeld>((→[Linden, F. van der](#)) 118)

◆ NL ponsgravure Trefwoord: ponsgravure Flexie: plu ponsgravures Extrainfo: <Extrasyn>opus mallei, ponsmanierer Verwant: schrootblad Boven: (→[mechanisch manuele diepdruk](#)) Neven: (→[lijngravure](#)), (→[kopergravure](#)), (→[staalgravure](#)), (→[droge naald](#)), (→[stippelgravure](#)), (→[mezzotint](#))

Definitie: De ponsgravure is een diepdrukform waarbij het beeld tot stand komt door met een ponsoen (pons) of drevel veel kleine putjes in de plaat te slaan, en de afdruk daarvan. De werkwijze heeft veel overeenkomst met het schrootblad, maar wordt in tegenstelling daarmee niet als hoogdruk maar als diepdruk gekoncipieerd [sic] en afgedrukt. Beide toepassingen van dezelfde vorm, afzonderlijk of gekombineerd [sic], komen ook voor. (...) De ponsgravure onderscheidt zich van vergelijkbare punttechnieken in de diepdruk door de gave vorm van de gaatjes, die al naar de gebruikte ponsoenen rond, (afgerond) vierkant of driehoekig zijn en zonder braam helder afdrukken (284). Dicht bij elkaar geslagen kan een gaatje het eerder geslagene weer wat dichtdrukken. ((→[Linden, F. van der](#)) 118) Commentaar: Het was Jan Lutma jr. die in de tweede helft van de 17e eeuw een aantal portretten in zuivere ponstechniek uitvoerde. ((→[Linden, F. van der](#)) 118)

Contexten: Bij de punteermanier wordt de etsgrond doorgeprikt, waardoor na etsing het resultaat de ponsgravure benadert, al zijn de gaatjes dan niet perfect rond maar uitgebeten van vorm. Jean Morin en Pieter Soutman (ca. 1640) gebruikten deze werkwijze in hun geëtste en gegraveerde prenten (353, 354). Verder kan men met matoir, roulette en moulette in de etsgrond werken om gebroken, krijtachtige lijnen en vlakken te verkrijgen. ((→[Linden, F. van der](#))

147)

van een ponsgravure, 2x ware grootte. ((→[Kerkhof, E.](#)) 202)

R

rebiting ground Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:

762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR73

◆ NL vernis à remordre

re carve Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR74

◆ NL opsnijden

remarque Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR 12 Begrip: techniek uit de manuele diepdruk waarbij het zuur alsook de etsgrond en de etsnaald getest worden door middel van kleine etsproeven in de marge van de plaat
NL-term: remarque En-term: remarque <Beeld> ((→[Griffiths, A.](#)) 153)3)

◆ NL remarque Trefwoord: remarque Flexie: plu remarques

Extrainfo: <Extrasyn>essai de pointete Boven: (→etstekening)

Onder: (→remarque afdruk)

Definitie: Sommige etsers, bijv. D. Chodowiecki (18e eeuw), maakten in de rand van de plaat kleine tekeningetjes om de etsnaald of het etswater te testen. Deze krabbeltjes verwijderde men na het maken van de proefdrukken. Afdrukken met zo'n remarque (essai de pointe of Atzzeichen, 323) hebben grotere waarde voor de verzamelaar, omdat ze tot de allereerste drukken behoren. Dat is de reden dat men in de 19e eeuw de remarque ook in (een deel van) de oplage liet staan, waardoor ze elke zin verloor. (→Linden, F. van der)

135)

Contexten: De eerste afdrukken van een ets* (ook van lithografie*), die in de marge etsproeven of -tekens, of ook wel kleine randtekeningen bevatten. Deze worden bij het drukken van de oplage verwijderd. Remarque-afdrukken worden door de kunstenaar gesigneerd en zijn bij verzamelaars zeer in trek. (→Klein, H.)

135)

met remarques. Een remarque is een kleine tekening in de rand van de plaat, waarmee de kunstenaar kan controleren of er diep genoeg geëts is (daarom op maar weinig eerste afdrukken voorkomend). Omdat deze verwijderd worden voor de oplage gedrukt wordt, geeft ook de remarque aan dat het een afdruk buiten en vóór de oplage is. (→Koschatzky, W.)

9)

zo ongebruikelijk is dat de kunstenaar kleine tekeningetjes maakt aan de rand van een etsplaat. Die tekeningetjes dienen dan om de etsing van de eigenlijke ets te kunnen controleren. Ze komen hier en daar sporadisch voor op proefdrukken en worden verwijderd bij een definitieve oplage. (→Kerkhof, E.)

82)

repoussage Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:

762.02 Project: (→Diepdruktechnieken JR)

Werkcode: JR 13 Begrip: techniek uit de manuele diepdruk waarbij een holte in de plaat opgeklopt wordt NL-term: repoussage En-term: repoussage <Beeld> (→Saff, D., Sacilotto, D.)

128)8)

◆ NL repoussage Trefwoord: repoussage Flexie: sine plu

Extrainfo: werkwoord : repousseren, spelling variant :

repoussage (→Stijnman, A.)

14)

<Extrasyn>opkloppen, opdrukken Boven: (→correctietechniek)

Neven: (→polijsten), (→afschrapen), (→bruïneren)

Definitie: Het met een repousseerhamer bewerken van de plaat zodat de bodem van een holte op het niveau van de oppervlakte van de plaat komt te liggen. (→Stijnman, A.)

14) Commentaar: Hierbij wordt de holte met potlood aangegeven en vastgemaakt met een krompasser. Een alternatieve methode bestaat in het opvullen van de achterkant van de plaat met wat snippers papier, die dan door de pers gehaald wordt. Dit noemt men opdrukken (in tegenstelling tot opkloppen). (→Stijnman, A.)

69)techniek wordt eveneens aangewend om een oude plaat herbruikbaar te maken. (→Saff, D., Sacilotto, D.)

127)

Contexten: Correcties worden chemisch of mechanisch aangebracht. Met schraapstaal, bruïneerijzer en/of polijstpoeder kunnen lijnen of partijen worden opgelicht. Te diep uitgeschraapte lijnen moeten opgeklopt worden (repoussage). Met burijn of droge naald kunnen lijnen verdiept of toegevoegd worden (1). Is de etsing van enige of alle lijnen niet diep genoeg, dan moet er opnieuw geëts worden. Daartoe brengt men opnieuw etsgrond op, zonder evenwel de reeds geëtsde lijnen af te dekken. (→Linden, F. van der)

134)

de verdieping aanmerkelijk is, dan kan die plek overkomen als een lichte plek (zie 60 A), lijnen die weer in de verdieping zijn gemaakt, zouden wel eens niet over kunnen komen. Dit gedeelte moet omhoog gebracht worden, zgn. repoussage. Ga als volgt te werk: meet uit waar de plek zit, teken die af op de achterkant, neem een hamer met een bolle kop (repousseerhamer, fig. 33), leg de plaat op een harde ondergrond op een stuk papier en tik voorzichtig op de holte, zgn. opkloppen. (→Stijnman, A.)

69)

. Repoussagebeschreven correctiemethoden [sic], met name die met het schraapstaal, zullen weliswaar hele geëtsde delen kunnen verwijderen, maar er zal toch een holte ontstaan die hinderlijk kan zijn bij eventuele volgende behandelingen van de plaat. Zo'n holte moet weer op hetzelfde niveau worden gebracht als het plaatoppervlak. (→Coker, P.)

62) Overige bronnen: (→Dalley, T.)

212

resin dust Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02

Project: (→Diepdruktechnieken JR)

Werkcode: JR75

◆ NL korrelaqtint

retroussage Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:

762.02 Project: (→Diepdruktechnieken JR)

Werkcode: JR 14 Begrip: techniek uit de manuele diepdruk waarbij wat inkt uit de lijnen getrokken wordt om ze voller en zachter te maken NL-term: retroussage En-term: retroussage <Beeld> (→Stijnman, A.)

123)3)

◆ NL retroussage Trefwoord: retroussage Flexie: sine plu

(→Warnant, L.)

557) Extrainfo: werkwoord : retrousseren (→Stijnman, A.)

16)

<Extrasyn>optonen, opstrijken, sausen Boven: (→druktechniek)

Neven: (→afslaan met de hand), (→afslaan met gaasdoek)

Definitie: Onder retroussage (opstrijken of sausen) verstaat men een werkwijze waarbij na het afslaan van de plaat met een zacht doekje, mousseline of hydrofiel gaas, luchtig over de plaat wordt gestreken. Daardoor wordt wat inkt uit de groeven getild en naast de lijnen afgezet (324). Bij het afdrukken vloeit de naast de lijnen gedeponeerde inkt iets uit, waardoor de lijnen zachter worden en de ets er kleuriger en warmer uitziet. (→Linden, F. van der)

135) Commentaar: Hiertoe kan de plaat na het afslaan eventueel verwarmd worden. (→Stijnman, A.)

16)

Contexten: Als de plaat ontdaan is van alle plaattoon wordt vaak de etslijn in de afdruk te hard en krijgt te veel contrast [sic] met het papier. Door retroussage wordt de ets wat warmer en zachter van toon. Een zacht doekje, verbandgaas bijvoorbeeld, wordt aan een uiteinde in alle richtingen over de plaat getrokken waardoor de inkt uit de geëtsde delen wordt getild en langs de lijnen op het plaatoppervlak gedeponeerd. (→Coker, P.)

49)

het eind van de vorige eeuw ontdekte men, dat een teveel aan wit (van een volkomen blanke plaat) een minder fraai effect heeft dan een lichte toon: daarom slaat men de plaat tegenwoordig niet helemaal af en bereikt men zelfs door retroussage (optonen), met een warme gazen tampon over de schoongeslagen plaat waaiëren, iedere fijne toon, die het karakter van een gravure bepaalt. (→Koschatzky, W.)

55)

afbeeldingen laten duidelijk zien dat retroussage een heel ander effect geeft en in de details is te zien waardoor dit effect bereikt wordt. Bij het afslaan is in beide gevallen maar heel weinig plaattoon blijven staan (de ene kous is net een fractie lichter dan de andere). (→Gascoigne, B.)

10d) Overige bronnen: (→Buddemeijer, M., Eng, H. van der, Suk, S.)

362. -(→Dalley, T.)

212. -(→Kerkhof, E.)

237. -(→Linden, F. van der)

135. -(→Stijnman, A.)

55

salt grain Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR76

♦ NL zoutgrein

scraper Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR77

♦ NL schraapstaal

single biting Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR78

♦ NL enkelvoudige bijting

smoking Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR79

♦ NL roeten

soft etching ground Vakgebied: diepdruktechniekenUDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR100

♦ NL vernis mol

soft-ground etching Vakgebied: diepdruktechniekenUDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR80

♦ NL vernis mou

spike oil Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR81

♦ NL spijkolie

spirit ground Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR82

♦ NL gietgrein

spit bite Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR83

♦ NL spit bite

state Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project:(→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR84

♦ NL staat épreuve d'état

stipple engraving Vakgebied: diepdruktechniekenUDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR85

♦ NL stippelgravure

stipple engraving Vakgebied: diepdruktechniekenUDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR86

♦ NL punteermanier

stipple engraving Vakgebied: diepdruktechniekenUDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR87

♦ NL roulette-ets

stopping-out varnish Vakgebied:

diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project:

(→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR88

♦ NL stopgrond afdekvernis

sugar aquatint Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR89

♦ NL suikeraquatint

sugar-lift aquatint Vakgebied: diepdruktechniekenUDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR89

♦ NL suikeraquatint

sugar-lift soft ground etching Vakgebied:

diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project:

(→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR90

♦ NL suiker vernis mou

surface tone Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR91

♦ NL plaattoon

T**tea lead** Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR92

♦ NL theelood

tonal etching Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR93

♦ NL toonets

tonal process Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR94

♦ NL toonprocédé

tone Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project:(→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR95

♦ NL toonvlak

tone variation Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR96

♦ NL toonverloop

V**variety of line** Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR97

♦ NL lijndifferentiatie

verdigris Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR98

◆ NL Spaans groen groenspaan

verniss dur Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR99

◆ NL verniss dur

verniss mol Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR100

◆ NL verniss mol

virgin wax Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR101

◆ NL maagdenwas

W

water tone Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#))

Werkcode: JR102

◆ NL watertoon

II. NEDERLANDS-ENGELS

A

afdekmethode Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→Diepdruktechnieken JR) Werkcode: JR30
 ♦ EN covered biting method

afdekverniss Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→Diepdruktechnieken JR) Werkcode: JR88
 ♦ EN stopping-out varnish

afslaan Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→Diepdruktechnieken JR) Werkcode: JR48
 ♦ EN hand wipe

aquatint Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→Diepdruktechnieken JR) Werkcode: JR19
 ♦ EN aquatint

asfaltverniss Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→Diepdruktechnieken JR) Werkcode: JR22
 ♦ EN asphalt varnish

B

Bourgondische pek Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→Diepdruktechnieken JR) Werkcode: JR26
 ♦ EN Burgundy pitch

bruineerstaal Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→Diepdruktechnieken JR) Werkcode: JR 10
 Begrip: gereedschap uit de manuele diepdruk waarmee een braam verwijderd wordt of verbeteringen of veranderingen worden aangebracht NL-term: polijststaal, bruineerstaal En-term: burnisher <Beeld>(→Koschatzky, W.) 55)5)
 ♦ EN burnisher Trefwoord: burnisher Extrainfo: <Extrasyn>n> Verwant: scraper Boven: (→polishing tool) Definitie: The burnisher is merely a highly polished, flat tool with rounded angles which is used with or without oil to remove roughness and scratches. ((→Lumsden, E.S.) 48) Commentaar: It can also be used to flatten or break down a burr which is too insistent. ((→Buckland-Wright, J.) 58) Contexten: Fine lines and scratches can be smoothed out with the burnisher. This tool varies in shape but in principle it is a smooth rounded piece of steel with a high polish set in a handle. It is important to keep it free from corrosion and in perfect condition or it will do more harm than good. ((→Buckland-Wright, J.) 48) burnisher and the scraper are the tools the most useful in removing unwanted lines. But, because modification is an integral part of working in this medium, these tools are used in a positive manner. They lighten tones and alter the quality of a line as well as removing marks altogether. Because ink is held in the plate by lines or roughened surfaces, a smooth area, though lower than the surface level of the plate, will not necessarily hold ink. It is on this principle that the use of the scraper and burnisher depend. They remove lines and tones by rendering the surface less retentive. ((→Coker, P.) 60) the correction of work on the plate the method is as follows: The part of the surface wrongly engraved is removed by means of the scraper, or, if the lines are shallow, rubbed down with the burnisher, an instrument having an oval section and a rounded

and highly polished edge (19). ((→Hind, A.M.) 5) Overige bronnen: (→Chamberlain, W.) 185. -(→Ross, J., Romano, C., Ross, T.) 78. -(→Turner, J.) 276

burijn Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02

Project: (→Diepdruktechnieken JR) Werkcode: JR 1 Begrip: gereedschap uit de manuele diepdruk waarmee gegraveerd wordt NL-term: burijn, graveerijzer En-term: burin, graver <Beeld>((→Griffiths, A.) 38)8)

♦ EN burin Trefwoord: burin Flexie: plu burins Uitspraak: GB ((→Wells, J.C.) 106) Extrainfo: <Extrasyn>n> Boven: (→engraving tool) Neven: (→gouge), (→chisel) Onder: (→spit(z)sticker), (→tint-tool), (→threading tool), (→matting-punch), (→round scorper) Definitie: [In line engraving] The burin is a short highly tempered steel bar, square or lozenge in section with a facet cut off at an angle. It is the same tool as that used for wood engraving, but for use on metal the facet instead of being cut at 30° should be anything from 45° to 60° to the axis of the bar. ((→Buckland-Wright, J.) 37)

Contexten: It is almost identical with the burin used in line-engraving, except that for wood-engraving the handle is usually tilted at a slight angle to the blade. The handle is held against the palm and the graver pushed before the hand, directed by the thumb held near the point of the blade. In this way a clear V-shaped incision is cut into the wood. ((→Griffiths, A.) 22) most useful type of burin is that with a square section, as it turns easily and very little burr is raised. Lozenge-sectioned burins are useful for the fine lines but throw up more burr on the edges of the line. Generally speaking, an artist can do anything he wants with a square burin of about one-tenth of an inch. Well sharpened it is capable of producing the finest lines as well as thick ones, giving the greatest variety of line, and consequently of expression. ((→Buckland-Wright, J.) 37)

essential element of the graver or burin, the chief instrument of the line-engraver, is a small steel rod some four or five inches long, the shape of whose section is either square or lozenge, with cutting point and edges gained by sharpening the head in an oblique section. ((→Hind, A.M.) 3) Overige bronnen: (→Chamberlain, W.) 185. -(→Chilvers, I., Osborne, H.) 79. -(→Coker, P.) 66. -(→Lumsden, E.S.) 35. -(→Ross, J., Romano, C., Ross, T.) 84. -(→Wijnekus, F.J.M.) 93

♦ EN graver Trefwoord: graver Flexie: plu gravers Extrainfo: <Extrasyn>n> Boven: (→engraving tool) Neven: (→gouge), (→chisel) Onder: (→spit(z)sticker), (→tint-tool), (→threading tool), (→matting-punch), (→round scorper) Definitie: [The graver] is a small steel rod of square or lozenge section, with its point sharpened obliquely. It is almost identical with the burin used in line-engraving, except that for wood-engraving the handle is usually tilted at a slight angle to the blade. ((→Griffiths, A.) 22)

Contexten: Gravers of differing end-section (given names such as tint-tools, spit-sticks and scorpers) are used for making lines of special character, and a multiple tool for producing a series of parallel lines. Furthermore, sections of the block can be lowered with scrapers in order to make them print more lightly, as grey rather than black. ((→Griffiths, A.) 23) engraver grasps the blade of the graver between the thumb and first or second finger, holding the round part of the handle against the palm. He then presses the point of the graver into the surface of the plate, which is laid on a pad to facilitate its turning, being careful to keep the under sides of the graver at equal angles to the plate's surface. ((→Hind, A.M.) 4)

[A graver] is a tool used in engraving metal, wood or stone. It is generally designed to be pushed by the hand, although there is an electrical tool often called a graver, which has a rotating tip. Another name for graver is burin. Graver may also refer to the technique or style of an engraver's work. ((→Artlex) 2006-09-14) Overige bronnen: (→Chamberlain, W.) 185. -(→Chilvers, I., Osborne, H.) 79. (→Lumsden, E.S.) 371. -(→Ross, J., Romano, C., Ross, T.) 85. -(→Wijnekus, F.J.M.) 288

C

chemisch manuele diepdrukform

Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR29

◆ EN chemical manual intaglio printmaking

craquelé

Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR31

◆ EN craquelé effect

crayonets

Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR32

◆ EN crayon etching

crayonmanier

Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR33

◆ EN crayon manner

creeping bite

Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR34

◆ EN creeping bite

crevé

Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR 2 Begrip: een fout uit de manuele diepdruk die ontstaat tijdens een etsing die grijs afdrukt NL-term: crevé En-term: crevé <Beeld>((→[Saff. D.](#)), (→[Sacilotto, D.](#)) 153)3)

◆ EN crevé Trefwoord: crevé Flexie: plu crevés ((→[Lumsden, E.S.](#)) 126) Extrainfo: spelling variant: crevée ((→[Buckland-Wright, J.](#)) 96)

<Extrasyn> break-through, burst-through Boven: (→[biting mistake](#)) Neven: (→), (→)

Definitie: A common fault occurring when biting closely drawn lines on a hard ground. The ground is apt to break down – especially in nitric acid – at the point where lines converge or cross, leaving small open corners of exposed surface which invariably print pale. ((→[Chamberlain, W.](#)) 186) Commentaar: The problem is caused most often by the lines being drawn too close together or the acid being too strong or ebullient. ((→[Saff. D.](#), [Sacilotto, D.](#)) 153)

Contexten: It [nitric] bites with a boiling action and is therefore inadvisable for close fine work unless further diluted. It undermines small islands in the surface and creates a crevée or break-through, which will print grey and not black. ((→[Buckland-Wright, J.](#)) 96)

correct the crevé the space must be made to hold ink, either by engraving any lines or dots left in the area or by regrounding the plate and etching additional lines farther apart. ((→[Saff. D.](#), [Sacilotto, D.](#)) 153)

biting accident most often encountered in etching. A burst-through, also called a crevé, comes about when two parallel lines or crossed lines join up and widen out when the plate is bitten. The result is then a single but irregular hollow instead of the individual lines. When printed such a hollow will become a spot instead of a set of lines since the ink cannot be retained by the plate. The causes of this accident can be any of the following: the lines are too close together, the biting is too long or too strong, the ground has not been well laid.

((→[Polymetaal](#)) 2006-10-05) Overige bronnen: (→[Lumsden, E.S.](#)) 106. -(→[Ross, J.](#), [Romano, C.](#), [Ross, T.](#)) 350

D

damarhars

Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR37

◆ EN dammar resin

damasceren

Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR36

◆ EN damascene

diepdrukgrafiek

Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR55

◆ EN intaglio printmaking

diepets

Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR38

◆ EN deep etch

droge naald

Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR41

◆ EN drypoint

Dutch bath

Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR 3 Begrip:

zuur uit de manuele diepdruk waarmee geëts wordt NL-term: Dutch mordant, Dutch bath En-term: Dutch mordant, Dutch bath <Beeld>d

◆ EN Dutch mordant Trefwoord: mordant Extrainfo: spelling variant: Dutch Mordant ((→[Letts, N.](#)) 2007-01-19)

<Extrasyn> Boven: (→[mordant](#)) Neven: (→[nitric acid](#)), (→[iron perchloride](#))

Definitie: Dutch mordant is made by boiling up four parts of chlorate or potassium in a little water and adding it to a solution of twenty parts hydrochloric acid in seventy-six parts water, where it should be allowed to dissolve and mix with a little shaking. (...) It bites regularly and cleanly and may be used for all fine close work, aquatint and soft ground. ((→[Buckland-Wright, J.](#)) 96)

Contexten: Dutch mordant generally darkens the lines (not always), but with an unsmoked ground they are quite easy to see. I believe this to be due to a slight sediment, as, if the bath be set in motion the lines begin to brighten. Also there is no permanent darkening of the metal. ((→[Lumsden, E.S.](#)) 52)

mordant produces a comparatively smooth and narrow line where the trench is deeper in proportion to its width, because unlike nitric acid it does not have a boiling action to break up the ground. ((→[Coker, P.](#)) 30)

involves use of dilute nitric acid, Dutch mordant (hydrochloric acid plus potassium chlorate) or ferric chloride to etch the zinc or copper (respectively) metal plate. Unetched parts of the plate are protected with resists such as stopout varnishes containing ethyl alcohol, grounds containing asphaltum or gilsonite and mineral spirits, rubber cement, and rosin or spray paints for aquatinting. ((→[Princeton University](#)) 2006-10-01) Overige bronnen: (→[Chamberlain, W.](#)) 187. -(→[Chilvers, I.](#), [Osborne, H.](#)) 157. -(→[Ross, J.](#), [Romano, C.](#), [Ross, T.](#)) 93

◆ EN Dutch bath Trefwoord: bath Extrainfo: spelling variant: Dutch Bath ((→[Old and Sold](#)) 2007-01-19)

<Extrasyn> Boven: (→[mordant](#)) Neven: (→[nitric acid](#)), (→[iron perchloride](#)) Commentaar: I did not find a suitable definition for the term 'Dutch bath'. As it is synonymous with the term 'Dutch mordant', the same definition can be applied:

'Dutch mordant is made by boiling up four parts of chlorate or potassium in a little water and adding it to a solution of twenty parts hydrochloric acid in seventy-six parts water, where it should be allowed to dissolve and mix with a little shaking. (...) It bites regularly and cleanly and may be used for all fine close work, aquatint and soft ground.' ((→[Buckland-Wright, J.](#)) 96)

Contexten: Hence one obtains a comparatively narrow line with considerable weight of ink in the heavily bitten parts, as the trench is deeper in proportion to the width at the orifice.

Allowing for considerable exaggeration, (a) and (b) in Fig. 28 illustrate the section of lightly and strongly bitten nitric lines; while (c) and (d) the corresponding Dutch bath result.

((→[Lumsden, E.S.](#)) 56)

Dutch bath (which is often used in conjunction with the preceding mordant to bite the more delicate lines) acts slowly and more directly downwards (biting a cavity as in 5b). No bubbles are visible in the action, so that its effect can only be

judged by careful timing according to known strength of acid.

((→Hind, A.M.) 7)

Dutch bath will bite cleanly but if you need a very deep etch, you may want to try Nitric Acid. Nitric will bite in a more irregular way and you'll need to feather air bubbles frequently.

((→Johnson, P.) 2006-10-01) Overige bronnen:

(→Chamberlain, W.) 55

Dutch mordant Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→Diepdrucktechnieken JR) Werkcode: JR 3 Begrip: zuur uit de manuele diepdruk waarmee geëst wordt NI-term: Dutch mordant, Dutch bath En-term: Dutch mordant, Dutch bath <Beeld>d>

◆ **EN Dutch mordant** Trefwoord: mordant Extrainfo: spelling variant: Dutch Mordant ((→Letts, N.) 2007-01-19) <Extrasyn> Boven: (→mordant) Neven: (→nitric acid), (→iron perchloride)

Definitie: Dutch mordant is made by boiling up four parts of chlorate or potassium in a little water and adding it to a solution of twenty parts hydrochloric acid in seventy-six parts water, where it should be allowed to dissolve and mix with a little shaking. (...) It bites regularly and cleanly and may be used for all fine close work, aquatint and soft ground. ((→Buckland-Wright, J.) 96)

Contexten: Dutch mordant generally darkens the lines (not always), but with an unsmoked ground they are quite easy to see. I believe this to be due to a slight sediment, as, if the bath be set in motion the lines begin to brighten. Also there is no permanent darkening of the metal. ((→Lumsden, E.S.) 52)

mordant produces a comparatively smooth and narrow line where the trench is deeper in proportion to its width, because unlike nitric acid it does not have a boiling action to break up the ground. ((→Coker, P.) 30)

involves use of dilute nitric acid, Dutch mordant (hydrochloric acid plus potassium chlorate) or ferric chloride to etch the zinc or copper (respectively) metal plate. Unetched parts of the plate are protected with resists such as stopout varnishes containing ethyl alcohol, grounds containing asphaltum or gilsonite and mineral spirits, rubber cement, and rosin or spray paints for aquatinting. ((→Princeton University) 2006-10-01) Overige bronnen: (→Chamberlain, W.) 187. -(→Chilvers, I., Osborne, H.) 157. -(→Ross, J., Romano, C., Ross, T.) 93

◆ **EN Dutch bath** Trefwoord: bath Extrainfo: spelling variant: Dutch Bath ((→Old and Sold) 2007-01-19)

<Extrasyn> Boven: (→mordant) Neven: (→nitric acid), (→iron perchloride) Commentaar: I did not find a suitable definition for the term 'Dutch bath'. As it is synonymous with the term 'Dutch mordant', the same definition can be applied:

'Dutch mordant is made by boiling up four parts of chlorate or potassium in a little water and adding it to a solution of twenty parts hydrochloric acid in seventy-six parts water, where it should be allowed to dissolve and mix with a little shaking. (...) It bites regularly and cleanly and may be used for all fine close work, aquatint and soft ground.' ((→Buckland-Wright, J.) 96)

Contexten: Hence one obtains a comparatively narrow line with considerable weight of ink in the heavily bitten parts, as the trench is deeper in proportion to the width at the orifice.

Allowing for considerable exaggeration, (a) and (b) in Fig. 28 illustrate the section of lightly and strongly bitten nitric lines; while (c) and (d) the corresponding Dutch bath result. ((→Lumsden, E.S.) 56)

Dutch bath (which is often used in conjunction with the preceding mordant to bite the more delicate lines) acts slowly and more directly downwards (biting a cavity as in 5b). No bubbles are visible in the action, so that its effect can only be judged by careful timing according to known strength of acid. ((→Hind, A.M.) 7)

Dutch bath will bite cleanly but if you need a very deep etch, you may want to try Nitric Acid. Nitric will bite in a more irregular way and you'll need to feather air bubbles frequently.

((→Johnson, P.) 2006-10-01) Overige bronnen:

(→Chamberlain, W.) 55

E

échope Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→Diepdrucktechnieken JR) Werkcode: JR 4 Begrip: gereedschap uit de manuele diepdruk waarmee een gegraveerde lijn geïmiteerd wordt NI-term: échope Equival: beperkter begrip, dat enkel bij het etsen gebruikt wordt En-term: échope <Beeld> ((→Griffiths, A.) 64)4

◆ **EN échope** Trefwoord: échope Flexie: plu échoppes ((→Béguin, A.) 131) Extrainfo: <Extrasyn>oval pointnt Boven: (→etching needle) Neven: (→diamond point), (→steel point), (→point combined with burnisher)

Definitie: A printmaker's tool, it is a needle with a bevelled, oval point. In etching it is used to draw lines of different width in the ground (achieved by turning the oval point) and in engraving it is employed to widen lines already engraved with the burin. The lines produced with an échope are sometimes referred to as 'swelling lines' and perhaps the best-known and most spectacular example is Claude Mellan's engraving of the Sudarium of St Veronica (1642). ((→Clarke, M.) 2006-10-03)

Contexten: Needles should be blunt and round so that they travel easily over the surface of the plate without cutting the metal. If the metal is cut in places and not in others the former will bite faster and an unfortunate inequality of line may result. Callot, to imitate the variety of burin line, used an échope, or point, bevelled off so that as he turned it he could produce thin and thick lines at will. ((→Buckland-Wright, J.) 95)

the nature of the échope it was easy, by turning it in the fingers during the stroke, to lay a line which began or ended (or both) in a fine point, but swelled out in the centre, thus counterfeiting that of the burin. ((→Lumsden, E.S.) 207)

Callot (1592-1635) is the first important etcher who was not a painter. To ensure that his plates would print enough impressions to secure his livelihood and to simulate the effect of the then much-admired line-engraving, he developed a new sort of etching needle, the échope, which has a sharp but rounded end. ((→Griffiths, A.) 63) Overige bronnen: (→Chamberlain, W.) 187. -(→Hind, A.M.) 6. -(→Ross, J., Romano, C., Ross, T.) 86. -(→Saff, D., Sacilotto, D.) 426. -(→Turner, J.) 697

enkelvoudige bijting Vakgebied:

diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project:

(→Diepdrucktechnieken JR) Werkcode: JR78

◆ **EN single biting**

épreuve d'état Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC:

762.02 Project: (→Diepdrucktechnieken JR) Werkcode: JR84

◆ **EN state épreuve d'état**

etsbad Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02

Project: (→Diepdrucktechnieken JR) Werkcode: JR45

◆ **EN etching bath**

etsbak Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02

Project: (→Diepdrucktechnieken JR) Werkcode: JR46

◆ **EN etching tray**

etsdruk Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02

Project: (→Diepdrucktechnieken JR) Werkcode: JR53

◆ **EN impression**

etsgaatje Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02

Project: (→Diepdrucktechnieken JR) Werkcode: JR50

◆ **EN hole**

etsing Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02

Project: (→Diepdrucktechnieken JR) Werkcode: JR25

◆ **EN biting**

etskunst Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR21

◆ EN art of etching

etslijn Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR59

◆ EN line

etsmiddel Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR16

◆ EN agent

etsoven Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR51

◆ EN hotplate

etswater Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR67

◆ EN mordant

F

facetteren Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR23

◆ EN bevel

G

gietgrein Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR82

◆ EN spirit ground liquid ground

graveerijzer Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:

762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR 1

Begrip: gereedschap uit de manuele diepdruk waarmee gegraveerd wordt NL-term: burijn, graveerijzer En-term: burin, graver <Beeld>((→[Griffiths, A.](#)) 38)8)

◆ EN burin Trefwoord: burin Flexie: plu burins Uitspraak: GB ? ((→[Wells, J.C.](#)) 106) Extrainfo: <Extrasyn>n> Boven: (→[engraving tool](#)) Neven: (→[gouge](#)), (→[chisel](#)) Onder: (→[spit\(z\)sticker](#)), (→[tint-tool](#)), (→[threading tool](#)), (→[mating-punch](#)), (→[round scorper](#))

Definitie: [In line engraving] The burin is a short highly tempered steel bar, square or lozenge in section with a facet cut off at an angle. It is the same tool as that used for wood engraving, but for use on metal the facet instead of being cut at 30° should be anything from 45° to 60° to the axis of the bar. ((→[Buckland-Wright, J.](#)) 37)

Contexten: It is almost identical with the burin used in line-engraving, except that for wood-engraving the handle is usually tilted at a slight angle to the blade. The handle is held against the palm and the graver pushed before the hand, directed by the thumb held near the point of the blade. In this way a clear V-shaped incision is cut into the wood. ((→[Griffiths, A.](#)) 22) most useful type of burin is that with a square section, as it turns easily and very little burr is raised. Lozenge-sectioned burins are useful for the fine lines but throw up more burr on the edges of the line. Generally speaking, an artist can do anything he wants with a square burin of about one-tenth of an inch. Well sharpened it is capable of producing the finest lines as well as thick ones, giving the greatest variety of line, and consequently of expression. ((→[Buckland-Wright, J.](#)) 37)

essential element of the graver or burin, the chief instrument of the line-engraver, is a small steel rod some four or five inches long, the shape of whose section is either square or lozenge, with cutting point and edges gained by sharpening the head in an oblique section. ((→[Hind, A.M.](#)) 3) Overige bronnen: (→[Chamberlain, W.](#)) 185. -(→[Chilvers, I., Osborne, H.](#)) 79. -

(→[Coker, P.](#)) 66. -(→[Lumsden, E.S.](#)) 35. -(→[Ross, J., Romano, C., Ross, T.](#)) 84. -(→[Wijnekus, F.J.M.](#)) 93

◆ EN graver Trefwoord: graver Flexie: plu graters Extrainfo: <Extrasyn>n> Boven: (→[engraving tool](#)) Neven: (→[gouge](#)), (→[chisel](#)) Onder: (→[spit\(z\)sticker](#)), (→[tint-tool](#)), (→[threading tool](#)), (→[mating-punch](#)), (→[round scorper](#))

Definitie: [The graver] is a small steel rod of square or lozenge section, with its point sharpened obliquely. It is almost identical with the burin used in line-engraving, except that for wood-engraving the handle is usually tilted at a slight angle to the blade. ((→[Griffiths, A.](#)) 22)

Contexten: Gravers of differing end-section (given names such as tint-tools, spit-sticks and scorpers) are used for making lines of special character, and a multiple tool for producing a series of parallel lines. Furthermore, sections of the block can be lowered with scrapers in order to make them print more lightly, as grey rather than black. ((→[Griffiths, A.](#)) 23)

engraver grasps the blade of the graver between the thumb and first or second finger, holding the round part of the handle against the palm. He then presses the point of the graver into the surface of the plate, which is laid on a pad to facilitate its turning, being careful to keep the under sides of the graver at equal angles to the plate's surface. ((→[Hind, A.M.](#)) 4)

[A graver] is a tool used in engraving metal, wood or stone. It is generally designed to be pushed by the hand, although there is an electrical tool often called a graver, which has a rotating tip. Another name for graver is burin. Graver may also refer to the technique or style of an engraver's work. ((→[Artlex](#)) 2006-09-14) Overige bronnen: (→[Chamberlain, W.](#)) 185. -(→[Chilvers, I., Osborne, H.](#)) 79. (→[Lumsden, E.S.](#)) 371. -(→[Ross, J., Romano, C., Ross, T.](#)) 85. -(→[Wijnekus, F.J.M.](#)) 288

gravurelijn Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR44

◆ EN engraved line

groenspaan Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:

762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR98

◆ EN verdigris

H

heliogravure Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:

762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR49

◆ EN heliogravure

hydrofiel gaas Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:

762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR52

◆ EN hydrophilic gauze

I

ininkten Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02

Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR54

◆ EN ink

K

kaliumchloraat Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:

762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR71

◆ EN potassium chlorate

korrelaquatint Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:

762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR75

◆ EN resin dust

krijtlitho Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR27
◆ **EN chalk lithograph**

L

liftground Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR 5 Begrip:
oplossing van suiker en etsgrond die op de plaat aangebracht
wordt bij de suikeraquatint NL-term: liftground En-term: lift
ground Equival: broader concept, can be used as a synonym for
the sugar aquatint technique <Beeld> ((→[Saff, D., Sacilotto, D.](#)) 148)8)

◆ **EN lift ground** Trefwoord: ground Flexie: plu lift grounds
Extrainfo: spelling variant : lift-ground ((→[Saff, D., Sacilotto, D.](#)) 148)
<Extrasyn>sugar-lift solution, sugar solution Boven:
(→[aquatint solution](#)) Commentaar: I did not find a suitable
definition for the term 'lift ground' in the specialised literature. I
have therefore translated the Dutch definition into English :
'Modern sugar-lift aquatint needs a lift ground, a solution which
can be applied directly on the plate and which can easily lift the
ground that has been laid on top. (...)Lift ground is therefore
composed of (1) colouring matters, for instance chalk, Indian ink
or black gouache, (2) thickener, such as glycerine, soap or gum
Arabic and (3) lifting agents, usually sugar or syrup, which soak
up the water, swell and dissolve so as to lift the etching ground
which has been applied on top of it. Lifting agents and
thickeners also make sure that the lift ground does not dry
completely, enabling the protecting layer of varnish to remain
porous and leave room for the water to soak through. 'term 'lift
ground' is also used to refer to the sugar-lift aquatint technique
in a generic sense. The technique is also known as 'lift-ground
etching'. ((→[Turner, J.](#)) 559)

Contexten: After all the lift ground is removed, the zinc plate is
placed in an 8-to-1 nitric bath for 2 to 3 minutes so that when an
aquatint is applied it will be below the level of unbitten areas.
This prevents smudging the aquatint ink across the open areas
during wiping. ((→[Ross, J., Romano, C., Ross, T.](#)) 104)
the ground has dried, let the plate sit in a tray of warm water for
at least ½ hour, or until the lift-ground begins to dissolve and
expose parts of the plate (Fig. 244). This action can be helped
along by gently rubbing with some soft cotton wool in the image
areas. Once all of the positive image has lifted completely, dry
the plate and dust rosin on the surface for the aquatint. ((→[Saff, D., Sacilotto, D.](#)) 149)

sugar aquatint relies, apart from the accidents normal to
ordinary aquatint, on two factors – the sugar solution or lift
ground and the varnish with which it is covered. If these work
satisfactorily the process is simple and easy. If either is
ineffective the result is disaster and the process must be repeated
with improved materials. ((→[Buckland-Wright, J.](#)) 132)
Overige bronnen: (→[Chamberlain, W.](#)) 65. -(→[Turner, J.](#)) 559

lijndifferentiatie Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:
762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR97
◆ **EN variety of line**

lijnets Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR 6 Begrip:
manuele diepdruktechniek waarbij een zuur in de plaat bijt om
zo lijnen bloot te leggen NL-term: lijnets En-term: etching, line
etching Equival: etching is a broader concept, also referring to
tones and structures ((→[Buddemeijer, M., Eng, H. van der, Suk, S.](#)) 217) <Beeld>((→[Griffiths, A.](#)) 58)8)

◆ **EN etching** Trefwoord: etching Flexie: plu etchings
Extrainfo: <Extrasyn>n> Boven: (→[manual intaglio printing techniques](#)) Neven: (→[line engraving](#)), (→[drypoint](#)), (→[mezzotint](#)), (→[aquatint](#)), (→[soft-ground etching](#)), (→[stipple engraving](#)), (→[crayon manner](#))
Definitie: Etching is the most important intaglio technique after

engraving. Its essential principle is that the metal of the plate is
removed by eating into it with acid rather than by cutting it out
with a tool as in engraving. The plate is coated with a ground
impervious to acid through which the artist draws so as to
expose the metal. The whole plate is then immersed in acid until
the lines are sufficiently bitten. Finally the ground is removed
and the plate inked and printed in the usual intaglio way.
(→[Griffiths, A.](#)) 56)

Contexten: For the century and a half that followed the death of
Rembrandt, the art of original etching was little practised and
less understood. Italy, whose best etching was produced in the
eighteenth century, affords the one brilliant exception; elsewhere
etchers, who worked in a spirit suited to the medium, stand in
noteworthy isolation. By far the greatest part of etching during
this period was produced in a dry graver-like manner, even
when it was not actually combined on the same plate with graver
work. ((→[Hind, A.M.](#)) 312)

is the impression which is printed from one of these plates on
any suitable material such as paper, vellum, parchment or silk
which is termed an "etching," not the etched metal itself. It
follows that every impression or "proof" is equally an original
etching. ((→[Lumsden, E.S.](#)) 18)

is technically simple but one of the most difficult of the arts. It
was invented as a less laborious method of line engraving and is
essentially and intrinsically a line technique. Dürer's well-
known etching on iron of *The Cannon* is not an etching in the
true sense of the medium, but a line engraving carried out by
means of etching. Here is no freedom of a needle running easily
over a grounded plate, no facility and expressive power, but the
slow precise discipline of the engraved line. ((→[Buckland-Wright, J.](#)) 81) Overige bronnen: (→[Coker, P.](#)) 8. -(→[Ross, J., Romano, C., Ross, T.](#)) 89. -(→[Saff, D., Sacilotto, D.](#)) 135

◆ **EN line etching** Trefwoord: etching Flexie: plu line etchings
Extrainfo: spelling variant : line-etching ((→[Chamberlain, W.](#)) 187)

<Extrasyn> Boven: (→[manual intaglio printing techniques](#))
Neven: (→[line engraving](#)), (→[drypoint](#)), (→[mezzotint](#)), (→[aquatint](#)), (→[soft-ground etching](#)), (→[stipple engraving](#)), (→[crayon manner](#))

Definitie: An etching (also called a line etching) is created by
covering a metal plate with an acid-resistant layer of wax called
a ground and drawing a design through the ground using an
etching needle. The plate is then dipped in acid, which bites into
the exposed lines, thus etching the design into the plate. After
dipping the plate in acid, sections of the design can be stopped
out with varnish and the plate immersed in the acid again. This
creates a deeper bite, and thus darker lines, for those areas not
stopped out. Etching is an intaglio process, so prints made in
this manner will have a platemark. Etching allows for a freer
artistic hand than does engraving. The etching process was
invented around the fourteenth century as a method of making
decorations on armor. The earliest known printed etching was
by Urs Graf and is dated 1513. The technique was perfected in
the middle of the seventeenth century by Rembrandt. ((→[The Philadelphia Print Shop](#)) 2007-01-26)

Contexten: With the traditional method, such as line-etching, the
drawing is made with an etching-needle directly onto a metal
plate evenly coated with a wax ground. Where the needle
penetrates the wax, it exposes the metal surface to the
subsequent action of the acid. The term 'etching' also refers to a
printed impression taken from an etched plate. ((→[Chamberlain, W.](#)) 187)

etching artist who relies on fluent drawing to realize his or her
images will find that the etched line offers tremendous
advantages over a line drawn with pen and ink. While a pen may
occasionally run dry, the etching needle needs no ink to
complete its stroke. The needle will not sputter or drip if it is
twisted or if its direction is changed suddenly. ((→[Ross, J., Romano, C., Ross, T.](#)) 95)

etching, one of the most distinguished of the graphic processes,
was used by jewelers and armourers before the fifteenth century
for decorating purposes. In the sixteenth century it was used as a
short cut to engraving and became popular for its freedom and
quickness. Among the first to use it was Albrecht Durer, the
great German wood and copper engraver. ((→[Case Western Reserve University](#)) 2007-01-26) Overige bronnen: (→[Lieu, C.](#)) 2007-01-26

lijnvoering Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR58
♦ EN line

lithografisch krijt Vakgebied: diepdruktechnieken
UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode:
JR60
♦ EN lithographic chalk

luitbouwer Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR61
♦ EN lutemaker

M

maagdenwas Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:
762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR101
♦ EN virgin wax

manuele diepdruk Vakgebied: diepdruktechnieken
UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode:
JR62
♦ EN manual intaglio printmaking

mattoir Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR 7 Begrip:
gereedschap uit de manuele diepdruk, meer bepaald voor de
crayon- en punteermanier, waarmee punten of stippen in de
plaat worden gedrukt Nl-term: mattoir En-term: mattoir, mace-
head <Beeld> ((→[Griffiths, A.](#)) 80)0
♦ EN mattoir Trefwoord: mattoir Flexie: plu mattoirs
Extrainfo: <Extrasyn>opus malleiei Boven: (→[dotted tool](#))
Neven: (→[roulette](#)) , (→[American roulette](#)) , (→[punch](#)) ,
(→[stipple burin](#))
Definitie: This [mattoir] was a punch-like metal tool with a flat
head, from which projected a random pattern of dots or, more
often, wormlike curves. The mattoir came with a comfortable
wooden handle for pressing it through the wax ground if the
plate was to be etched, or with a metal one for bashing it directly
into the copper surface of the plate in a technique which was
known as opus mallei or 'mallet work'. ((→[Gascoigne, B.](#)) 14b)
Contexten: The plate is covered with the etching ground, and
this is perforated with various kinds of needles (with one or
more points) with the roulette, and other tools of the same genus,
and with the mace-head (mattoir), an instrument with a butt-end
provided with irregular points (13). 1 ((→[Hind, A.M.](#)) 10)
earliest recorded use of the roulette, a tool consisting of a spiked
wheel, was by Ludwig van Siegen in 1642, but since this in
intimately connected with the history of mezzotint it is described
in the section on mezzotint. It was however the same tool, or
adaptations of it with different arrangements of spikes, together
with the mattoir, a tool with a rounded spiked head, which were
used in the classic dot processes of the eighteenth century.
(→[Griffiths, A.](#)) 78)
engraving uses the burin or a special tool like a punch with
irregular teeth on one end, a mattoir. Small bits of the metal
plate could be flicked off the surface with the burin or a pattern
of dots. Like an engraving, the plate would be covered with ink
and the excess on the surface wiped off. This method produces a
tonal quality. In this example, each color has been applied to the
plate separately with a dauber known as a poupée. Each color
would be applied to the plate at the same time, so the plate
would go through the press only once. ((→[University of Florida](#))
2006-11-25) Overige bronnen: (→[Turner, J.](#)) 849
♦ EN mace-head Trefwoord: mace-head Flexie: plu not found
Extrainfo: spelling variant: macehead ((→[Saff, D., Sacilotto, D.](#))
428)
<Extrasyn>opus mallei Boven: (→[dotted tool](#)) Neven:
(→[roulette](#)) , (→[American roulette](#)) , (→[punch](#)) , (→[stipple tool](#))

Commentaar: I did not find a suitable definition for the term
'mace-head'. As the term 'mace-head' is synonymous with the
term 'mattoir', however, the same definition may be applied to
the term 'mace-head': 'This [mattoir] was a punch-like metal
tool with a flat head, from which projected a random pattern of
dots or, more often, wormlike curves. The mattoir came with a
comfortable wooden handle for pressing it through the wax
ground if the plate was to be etched, or with a metal one for
bashing it directly into the copper surface of the plate in a
technique which was known as opus mallet or 'mallet work'. '
(→[Gascoigne, B.](#)) 14b)
Contexten: The plate is covered with the etching ground, and
this is perforated with various kinds of needles (with one or
more points) with the roulette, and other tools of the same genus,
and with the mace-head (mattoir), an instrument with a butt-end
provided with irregular points (13). 1 ((→[Hind, A.M.](#)) 10)
stipple engraving is created by using a mattoir or mace-head a
flat headed tool with protruding dots to create a pattern in the
wax. Some dots could be created with etching needle or the
stipple needle, a form of the burin. The outlines would be etched
and then tone added with stpple [sic] tools. ((→[Sebra Prints](#))
2006-11-25)
, in order to mat the copper plate a kind of punch called a mace-
head or mattoir was used (its end was made of little teeth which
penetrated the plate to be matted). The plate was covered with a
ground which was worked with the above-mentioned tools and
then the plate was etched in the same way as any other etched
plate. The result was that the plate became covered with dotted
lines. Because of this aspect this technique has, at times, been
classified as a variant of dotted work. ((→[Polymetaal](#)) 2006-11-
25) Overige bronnen: (→[Saff, D., Sacilotto, D.](#)) 428

mechanisch manuele diepdruk Vakgebied:
diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project:
(→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR63
♦ EN manual mechanical intaglio printmaking

mengmethode Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:
762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR65
♦ EN mixed method

methode van Haden Vakgebied: diepdruktechnieken
UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode:
JR47
♦ EN Haden's method

monotypie Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR66
♦ EN monotype

moulette Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR17
♦ EN American roulette

O

open tekening Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:
762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR68
♦ EN open etching free-line etching

oplage Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR43
♦ EN edition impression

opsnijden Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR74
♦ EN recarve

opstrijken Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR39
◆ EN dragging pumping

overlaat Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR69
◆ EN overflow

P

pastelmanier Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR 8
Begrip: techniek uit de manuele diepdruk, meer bepaald een adaptatie van de crayonmanier voor de kleurendruk waarbij pastelekeningen geïmiteerd worden NI-term: pastelmanier En-term: pastel manner <Beeld>((→[Linden, F. van der](#)) 148)8
◆ EN pastel manner Trefwoord: pastel Flexie: sine plu Extrainfo: spelling variant: pastel-manner ((→[Griffiths, A.](#)) 119)
<Extrasyn> Boven: (→[multiple-plate colour printing](#)) Neven: (→[colour aquatint](#)), (→[colour mezzotint](#)), (→[crayon manner](#))
Definitie: A method of colour printing using multiple plates engraved in the crayon-manner. Invented by Louis-Marin Bonnet in 1769, it was generally used to imitate pastels by artists such as François Boucher, done à trois crayons with a different plate for each of the colours red, white and blue. ((→[Clarke, M.](#)) 2006-12-04)

Contexten: Pastel manner is a printmaking process that imitates the appearance of pastels. Pastel-manner prints were made in many colors from multiple copperplates worked in the same manner as those used for chalk-manner prints. ((→[National Gallery of Art](#)) 2006-12-02)

is termed the pastel manner is essentially the same process as crayon, only a succession of plates is used to print the various colours in imitation of pastel. ((→[Hind, A.M.](#)) 10)
renewed interest in colour printing followed the development of the many new printmaking techniques in the mid-eighteenth century. The earliest was the so-called 'pastel-manner'; this was simply an adaptation of the crayon-manner for colour printing by Louis-Marin Bonnet, who announced his invention in 1769. He usually used it to imitate the effect of the then fashionable drawings made in three colour (à trois crayons), using a different plate for each of the three colours of chalk (red, blue and white). In one famous print, the Tête de Flore after a multi-coloured pastel of Boucher, he went much further and used as many as eight plates on a tinted paper to recreate the effect. ((→[Griffiths, A.](#)) 119) Overige bronnen: (→[Chilvers, I., Osborne, H.](#)) 374. -(→[Cornell University](#)) 2006-12-02. -(→[Turner, J.](#)) 131

penseelets Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR 9 Begrip: tonale diepdrucktechniek waarbij plaatselijk met zuur op de plaat geschilderd wordt NI-term: penseelets En-term: brush etching, lavis <Beeld> ((→[Griffiths, A.](#)) 92)2

◆ EN brush etching Trefwoord: etching Flexie: plu not found Extrainfo: <Extrasyn>brush bite Boven: (→[tonal methods in intaglio](#)) Neven: (→[open bite](#)), (→[deep etch](#)), (→[blind embossing](#)) Onder: (→[spit bite](#))
Definitie: Brush etching should be distinguished from aquatint even though the two techniques were not distinguished at the beginning on account of the similar results achieved. In fact it is often very difficult to tell which one of the two techniques was first used by etchers. Nevertheless it is possible to classify as aquatints all of those prints whose tones* are obtained by means of a granulated surface* (a surface obtained by depositing a grain*) whereas we will consider a brush etching those whose tones are obtained in other ways. (...)The technique that is closest to wash drawings in terms of both technique and the end result is the direct biting of the plate with an acid applied with a brush. In this method the brush is used to spread the acid and to work in exactly the same way as a brush is used to make a wash drawing with ink. ((→[Polymetaal](#)) 2006-10-13)

Contexten: The compositions are worked on two separate plates, the one printed over the top of the other. In the smaller inner plate the surface is worked in a combination of brush etching, softground and aquatint creating a pattern of shapes out of which loom half recognisable figures - the girl on the right and the small man on the left for example - interwoven into a moving pattern of semi-celestial shapes, a typical illogical dream-world. Over the top of this Miró then printed a much larger plate, larger than the sheet of paper itself so no outer platemark shows, onto which he worked spatters of free colour, brush forms and controlled flow lines. The colours of green and pale blue, with touches of pinks, reds and yellow, float around the bolder black forms creating a constant interplay of planes. ((→[William Weston Gallery](#)) 2006-10-13)

printing technique was colour etching, primarily carborundum combined with etching, drypoint, aquatint, brush etching and embossing. All proofs and control-prints were made in Martin Frommelt's studio in Schaan by the artist himself in collaboration with his daughter Eva Frommelt. The carborundum technique mostly replaces the (in its corn) more regular aquatint-technique. It allowed a fusion of traditional craft and the intended contemporary form, a field for which the carborundum-technique in combination with etching, drypoint, brush etching and embossing is predestined. ((→[Kliemand, E.](#)) 2006-10-13)

◆ EN lavis Trefwoord: lavis Flexie: sine plu Extrainfo: <Extrasyn>lavis manner, wash manner, open-bite etching Boven: (→[tonal methods in intaglio](#)) Neven: (→[open bite](#)), (→[deep etch](#)), (→[blind embossing](#)) Onder: (→[spit bite](#))
Definitie: A plate can also be brushed directly with neat acid; the term lavis (see glossary) has sometimes been used for this process. It is useful for giving a tone to small areas for creating tonal variations within an aquatint ground, but cannot easily be controlled over large areas. Its characteristic sign is a 'high-tide' mark at the edges of the washed areas. ((→[Griffiths, A.](#)) 91) Commentaar: Lavis was a precursor to aquatint, and more specifically to the spit bite technique.

Contexten: Aquatint may also be distinguished from line etching even though it is classified under the general heading of etching. At times it is considered to belong to the processes called lavis or wash manner which were, in fact, at the origin of aquatint. However, one should not assimilate the lavis manner and aquatint since the latter can be distinguished by its granulated surface*. The term granulated is here used to describe a plate surface pock-marked by many small and closely spaced holes whose function it is to retain ink and, when impressions are made, print black. The result (impression) made by such a plate surface is the grain. The graining of a plate is an extremely delicate operation which gives aquatint its characteristics and subtle values. ((→[Polymetaal](#)) 2006-10-13)
earlier but related technique, usually called lavis, involved painting the plate directly with acid, essentially drawing with acid rather than ink, and then washing it off when the desired effect had been achieved. Used usually -- and only by certain artists -- in conjunction with etching, there are few known prints of pure lavis work. ((→[IFPDA](#)) 2006-10-26)

process that was new during Goya's lifetime was lavis, a grainless method of producing tone on a plate using acid as directly as possible. In this process, the artist first "stops out" with an acid-resistant varnish the parts of the plate he or she intends to print as white (the parts which must remain untouched by acid). Then the artist either places the plate in an acid bath or brushes/sprays acid directly onto the plate. The acid does not affect the protected ("stopped out") areas of the plate. Lavis has an unobtrusive, delicate effect, very similar to an ink wash on paper (Tomlinson, Goya 192). Goya usually used lavis to add pale, even tones to entire plates (Harris 25). After toning a plate with aquatint or lavis, the artist can choose to erase parts of the plate tone by burnishing. ((→[Grinnell College](#)) 2006-10-26)
Overige bronnen: (→[Artnet](#)) 2006-10-26. -(→[Béguin, A.](#)) 12. -(→[Klein, H.](#)) 174. -(→[Turner, J.](#)) 238

plaattoon Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR91
◆ EN surface tone

plate Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR40
 ♦ EN drukvorm

polijstpoeder Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR70
 ♦ EN polishing powder

polijststaal Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR 10 Begrip: gereedschap uit de manuele diepdruk waarmee een braam verwijderd wordt of verbeteringen of veranderingen worden aangebracht NL-term: polijststaal, bruineerstaal En-term: burnisher <Beeld>(→[Koschatzky, W.](#)) 55)5)

♦ EN burnisher Trefwoord: burnisher Extrainfo: <Extrasyn>n> Verwant: scraper Boven: (→[polishing tool](#)) Definitie: The burnisher is merely a highly polished, flat tool with rounded angles which is used with or without oil to remove roughness and scratches. ((→[Lumsden, E.S.](#)) 48) Commentaar: It can also be used to flatten or break down a burr which is too insistent. ((→[Buckland-Wright, J.](#)) 58)

Contexten: Fine lines and scratches can be smoothed out with the burnisher. This tool varies in shape but in principle it is a smooth rounded piece of steel with a high polish set in a handle. It is important to keep it free from corrosion and in perfect condition or it will do more harm than good. ((→[Buckland-Wright, J.](#)) 48)

burnisher and the scraper are the tools the most useful in removing unwanted lines. But, because modification is an integral part of working in this medium, these tools are used in a positive manner. They lighten tones and alter the quality of a line as well as removing marks altogether. Because ink is held in the plate by lines or roughened surfaces, a smooth area, though lower than the surface level of the plate, will not necessarily hold ink. It is on this principle that the use of the scraper and burnisher depend. They remove lines and tones by rendering the surface less retentive. ((→[Coker, P.](#)) 60) the correction of work on the plate the method is as follows: The part of the surface wrongly engraved is removed by means of the scraper, or, if the lines are shallow, rubbed down with the burnisher, an instrument having an oval section and a rounded and highly polished edge (19). ((→[Hind, A.M.](#)) 5) Overige bronnen: (→[Chamberlain, W.](#)) 185. -(→[Ross, J., Romano, C., Ross, T.](#)) 78. -(→[Turner, J.](#)) 276

ponsgravure Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR 11 Begrip: techniek uit de manuele diepdruk waarbij met een ponssoen puntjes in de plaat worden geslagen NL-term: ponsgravure En-term: punch engraving, punched print <Beeld>(→[Linden, F. van der](#)) 118)

♦ EN punch engraving Trefwoord: engraving Flexie: plu punch engravings Extrainfo: spelling variant: punch-engraving ((→[Hind, A.M.](#)) 290) <Extrasyn>punch work, gravure au maillet, opus mallei Verwant: dotted manner Boven: (→[manual mechanical intaglio printing](#)) Neven: (→[line engraving](#)), (→[copper engraving](#)), (→[steel engraving](#)), (→[drypoint](#)), (→[stipple engraving](#)), (→[mezzotint](#))

Definitie: With less claim to a separate entity as a branch of engraving than the two preceding [stipple and crayon manner], but used in conjunction with others, is the method of dotting, directly on the plate, by means of the hand-punch, or the punch and hammer. It was a traditional method of the goldsmith long before the birth of engraving in our sense, and a considerable number of impressions exist taken at later periods from early goldsmiths' plates engraved in the dotted manner, originally intended only for ornament and not for printing. The dotting-punch with the single point (8a), or with a second point merely used as a gauge, is usually set in a handle and worked by the hand alone (it is the traditional tool of the map and chart engraver). Sometimes the head is flattened, and lined and

hatched in the manner of a file (matting-punch, 9); this form, and other shapes with two or more heads, are always used with the hammer. ((→[Hind, A.M.](#)) 10) Commentaar: It was Jan Lutma jr. who produced some of the most successful work with the punch. ((→[Hind, A.M.](#)) 290)

Contexten: If one considers the inking method then it can be said that dotted work is the opposite of punch engraving whose goal it is to create values by making a multitude of little holes with a graver. of the 11th century the monk Theophilus has described the work of goldsmiths and had subdivided their work into two separate categories: opus* punctile and opus interassile. The former of these techniques was adopted by engravers to work on their plates and came to be known as the dotted manner.

Actually the two techniques were more or less combined since the interassile was used to do line work with a graver (or burin) while the punctile or dotted manner was used to bring about the half tones. Later on, in the 18th century, these techniques were used again (having been developed somewhat) in white line wood cutting, more generally and from a technical point of view one may say that dotted work is much like punch and hammer work in that the tool used is hammered rather than being pushed along like a graver. ((→[Polymetaal](#)) 2006-12-09)

work is also found combined with their punch-engraving, and was probably done for the most part with the matting-wheel, which is an old tool of the goldsmiths. ((→[Hind, A.M.](#)) 290)

♦ EN punched print Trefwoord: print Flexie: plu punched prints Extrainfo: <Extrasyn>punch work, gravure au maillet, opus mallei Verwant: dotted manner Boven: (→[manual mechanical intaglio printing](#)) Neven: (→[line engraving](#)), (→[copper engraving](#)), (→[steel engraving](#)), (→[drypoint](#)), (→[stipple engraving](#)), (→[mezzotint](#))

Definitie: Type of print for which marks are impressed by hammering punches, small metal tools, into the surface of a metal plate, which is then printed by either a relief or intaglio process. The techniques of punch printing evolved in the second half of the 15th century from those used at least since the 12th century in Europe by metalsmiths and leather bookbinders for decorating their products, using small metal punches to impress repetitive design elements into a surface. The ends of the printing punches varied from simple points and dots to more elaborate carved motifs. By the 20th century, tools included the dotting punch, matting punch and ring punch. (...) At least two 17th century Dutch goldsmiths executed more elaborately shaded punched prints. One landscape is attributed to Paulus van Vianen, and a number of portrait prints are signed by Johannes Lutma and inscribed 'opus mallei' (hammer work). (...) As late as the 19th century, punches were at times used to produce areas of texture in combination with stipple or crayon-manner techniques, but punched prints do not occur as a specific class. Similarly prints made in the late 20th century by artists who use hammers or electric drills on their printing plates cannot be included in the proper definition of punched prints. ((→[Turner, J.](#)) 731)

Contexten: Punched prints also appear in several later 15th-century illustrated printed books from Germany, the Netherlands and France. Fifteenth-century punched prints were printed in a relief manner, inking the unworked surface of a plate, leaving the impressed design elements to appear as white accents on a black ground. ((→[Turner, J.](#)) 731)

prints A technique invented by Jan Lutma. Holland, Jan Lutma, a goldsmith by profession, made a few curious portraits around 1680 by punching dots with a smith's punch directly into the plate. ((→[Griffiths, A.](#)) 152)

proefdruk Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR72
 ♦ EN proof

punteermanier Vakgebied: diepdrucktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdrucktechnieken JR](#)) Werkcode: JR86
 ♦ EN stipple engraving

R

remarque Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR 12 Begrip: techniek uit de manuele diepdruk waarbij het zuur alsook de etsgrond en de etsnaald getest worden door middel van kleine etsproeven in de marge van de plaat NL-term: remarque En-term: remarque <Beeld> ((→[Griffiths, A.](#)) 153)3)
 ♦ EN remarque Trefwoord: remarque Flexie: plu remarques Uitspraak: US rɪ(m):k ((→[Merriam-Webster Online](#)) 2006-11-12, transliteration JR) Extrainfo: <Extrasyn>n> Boven: (→[etching sketch](#)) Onder: (→[remarque proof](#))
 Definitie: A 'remarque' is a scribbled sketch made by the artist in the margin of a plate outside his main design, to which it is often unrelated (see fig. 120). The practice seems to have begun in the late eighteenth century as a way of testing the strength of etching acid on a plate before risking a biting of the main design, and was always burnished away before printing the main edition. This gave rise later to the deliberate manufacture of 'remarque proofs' where the remarque served no purpose whatsoever; remarques were even made on lithographs. At the end of the nineteenth century a few artists such as Félix Buhot made etchings where the remarques acted as a counterpoint to the main design and were left on throughout the edition. ((→[Griffiths, A.](#)) 152)
 Contexten: The practice of remarque proofs, constituted by the presence of the "remarque" (as the subsidiary sketch in the margin is termed), largely emanates from the printseller of reproductive engravings and etchings of the last century, and is as inartistic in idea as it is commercial in spirit. ((→[Hind, A.M.](#)) 16)
 Chodowiecki, Friendship and compassion, 1794. Etching (reduced). The three illustrations are etched on one plate and have small remarques between them. Chodowiecki only began to add remarques to his plates in late years in order to satisfy the demands of fanatical collectors of his work. ((→[Griffiths, A.](#)) 153)

'Remarque' refers to the small etching (in this case a violin and sheet music) found under the main image in the lower margin. Remarques were meant to compliment the composition, and were removed for the publication of the regular edition. 'Proofs' were the first impressions to be pulled from the plate and before the addition of the title along the lower margin. Proofs thus constitute the finest impressions. As well, in the Victorian era, Remarque Proofs were printed on special papers, such as China or India papers, or on expensive materials such as silk or vellum. Remarque Proofs were the only impressions which were hand-signed by the artists. ((→[Peters, G. & C.](#)) 2006-11-12)
 Overige bronnen: (→[Ross, J., Romano, C., Ross, T.](#)) 348. - (→[The Philadelphia Print Shop](#)) 2007-01-25. - (→[Turner, J.](#)) 151

repoussage Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR 13 Begrip: techniek uit de manuele diepdruk waarbij een holte in de plaat opgeklopt wordt NL-term: repoussage En-term: repoussage <Beeld> ((→[Saff, D., Sacilotto, D.](#)) 128)8)
 ♦ EN repoussage Trefwoord: repoussage Flexie: sine plu Uitspraak: US rɪ(pu):s:(((→[McGraw-Hill Encyclopedia](#)) 2006-10-23, transliteration JR) Extrainfo: <Extrasyn>n> Boven: (→[correction technique](#)) Neven: (→[polishing](#)), (→[scraping](#)), (→[burnishing](#))
 Definitie: Technique for removing unwanted indentations from a metal plate by hammering them gently forward from the other side. ((→[Saff, D., Sacilotto, D.](#)) 429) Commentaar: The area of the plate to be raised is outlined in crayon or chalk and secured with a pair of calipers. An alternative to the repoussage technique is to stick pieces of blotting paper to the back of the plate and to run it through the press. ((→[Coker, P.](#)) 64)method can also be used to restore an old plate. ((→[Saff, D., Sacilotto, D.](#)) 127)
 Contexten: If the plate has been scraped to such an extent that the surface is simply too low to print properly, it may be necessary to force the metal back to the original level from the back of the plate. This raising, called repoussage, can be done in

several ways. ((→[Ross, J., Romano, C., Ross, T.](#)) 88) remedy for this is what is termed in French technology Repoussage, or hammering-up from the back. A smooth steel anvil or suitable substitute is necessary to hammer on; a pair of curved compasses or callipers (Fig. 39) for marking the spot, and the small polished hammer itself (Fig. 40). It is useful to have a piece of chalk in that arm of the callipers which is placed to the back of the plate. ((→[Lumsden, E.S.](#)) 106) a deeply bitten line or spot is removed by scraping and burnishing, the indentation left on the plate can make it difficult to print successfully. A method called repoussage can be used to hammer out the plate from the back and flatten the surface. With callipers, find the exact place to hammer (Fig. 212). Hammer gradually and lightly, being careful not to overdo it (Fig. 213). Check the results with the callipers. ((→[Saff, D., Sacilotto, D.](#)) 128) Overige bronnen: (→[Arnet](#)) 2007-03-01. - (→[Chamberlain, W.](#)) 190. - (→[Coker, P.](#)) 64. - (→[Turner, J.](#)) 221

reservage Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR56
 ♦ EN lift-ground

reservagetechniek Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR57
 ♦ EN lift-ground etching lift-ground process

retroussage Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR 14 Begrip: techniek uit de manuele diepdruk waarbij wat inkt uit de lijnen getrokken wordt om ze voller en zachter te maken NL-term: retroussage En-term: retroussage <Beeld> ((→[Stijnman, A.](#)) 123)3)
 ♦ EN retroussage Trefwoord: retroussage Flexie: sine plu Uitspraak: US rɪ(tru):s:(((→[Random](#)) 2006-10-29, transliteration JR) Extrainfo: <Extrasyn>dragging up, pumping, draggingng Boven: (→[printing technique](#)) Neven: (→[hand wiping](#)), (→[rag wiping](#))
 Definitie: A certain softness of effect is gained by what is called retroussage. Some fine muslin is passed lightly over the plate, just touching the surface. In this motion the stuff catches a portion of the ink, and, drawing it slightly upwards, leaves a certain quantity on the edges of the lines, which consequently lose the harshness of definition in the printing. By the same means ink may be drawn out of the lines, and spread as an even tint over the whole plate. ((→[Hind, A.M.](#)) 14) Commentaar: This printing technique must be applied after the plate has been wiped and before it is run through the press. ((→[Gascoigne, B.](#)) 10d)

Contexten: One practice they commonly adopted was retroussage. A fine muslin was passed lightly over the already inked and wiped plate in order to pull some of the ink out of the lines, which in this way lost some of their sharpness and definition (see 23 and 24). These refinements were always regarded as suspect by some and were mocked by Walter Richard Sickert, who thought that any good etching should be wiped absolutely clean so that the pristine whiteness of the paper came through. ((→[Griffiths, A.](#)) 35) the lines are underbitten or weak and need strengthening a soft muslin impregnated with a little ink should be lightly dragged over the plate in all directions with the lightest stroking movement. This will bring the ink out of the lines slightly and produce a heavier and richer effect. This is known as retroussage or dragging up. ((→[Buckland-Wright, J.](#)) 106) is a process which is used to enrich the print by drawing ink from the depths of the bitten lines up to their edges. Roll a piece of soft, close-textured muslin into a sausage and holding the roll by one end drag it very gently across the plate in all directions. ((→[Coker, P.](#)) 51) Overige bronnen: (→[Chamberlain, W.](#)) 190. - (→[Chilvers, I., Osborne, H.](#)) 419. - (→[Clarke, M.](#)) 2006-10-30. - (→[Gascoigne, B.](#)) 10d. - (→[Lumsden, E.S.](#)) 90. - (→[Ross, J., Romano, C., Ross, T.](#)) 348. - (→[Saff, D., Sacilotto, D.](#)) 160. - (→[Turner, J.](#)) 257

roeten Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR79
◆ EN smoking

roulette mordue Vakgebied: diepdruktechnieken
UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR28
◆ EN chalk manner

roulette-ets Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:
762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR87
◆ EN stipple engraving

S

sausen Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR39
◆ EN dragging pumping

schraapstaal Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:
762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR77
◆ EN scraper

Spaans groen Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:
762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR98
◆ EN verdigris

spijkolie Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR81
◆ EN spike oil

spit bite Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR83
◆ EN spit bite

staat Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02 Project:
(→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR84
◆ EN state épreuve d'état

stippelgravure Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:
762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR85
◆ EN stipple engraving

stopgrond Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR88
◆ EN stopping-out varnish

strooigrein Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR18
◆ EN applying resin by hand

stuijgrein Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR 15 Begrip:
in de aquatint, harspoeder dat op de plaat aangebracht wordt
door middel van een stuijkist NI-term: stuijgrein En-term: dust
ground <Beeld> >
◆ EN dust ground Trefwoord: ground Flexie: plu dust
grounds Extrainfo: spelling variant : dust-ground ((→[University
of Florida](#)) 2006-11-18)
<Extrasyn>dust ground resin, powdered resin, resin dust, rosin-
ground aquatint Verwant: applying resin by hand Boven:
(→[aquatint ground](#)) Neven: (→[spirit ground](#)), (→[salt grain](#))
Definitie: The dust groundpowdered asphaltum, or resin, is put

in a box; this is blown into a cloud with the bellows (or with a fly-wheel worked from without), the plate placed on the floor of the box, and the door shut. The dust settles evenly over the plate, and is fixed to the plate for the biting by the application of heat. Another "dust" method is to shake the powder over the plate from a muslin bag. ((→[Hind, A.M.](#)) 12)

Contexten: DUST GROUND RESIN. The method most in practice is that of laying an even film of resin dust over the plate and melting it to form a porous ground through which the acid can etch the metal. ((→[Buckland-Wright, J.](#)) 126)
are two types of aquatints, spirit and dust-ground. A dust-ground aquatint is made from a plate that is sprinkled with particles of ground. The plate is heated and the ground melts. Depending on the size of the particles and where they are placed on the plate, a great variety of effects can be achieved. Lines were often drawn on the plate with an etching needle to delineate outlines, as in etching. When magnified, prints made from this process look like little islands of white in a sea of ink. The effect is very tonal and was first used to imitate watercolor painting. ((→[University of Florida](#)) 2006-11-18)

One way to tell if the ground has been properly heated is if its colour changes. The downy aspect of a dry dust ground turns into a semi-brilliant and transparent silky texture through which the plate itself can be seen. It is at this point that the heating process must be stopped. A properly heated dust ground can be recognized by a slight "settling" of the grain which can be seen when magnified. In fact, as we already said, this settling must be taken into account by the artist when he is graining a plate. A well-heated plate must be able to withstand a mordant during biting. After heating, the plate should be laid on a cast-iron surface or on a lithographic stone until it has cooled down. Once all this has been done the biting process can be started. ((→[Polymetaal](#)) 2006-11-18) Overige bronnen: (→[Gascoigne, B.](#)) 17a

stuijkast Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR42
◆ EN dust box aquatint box

suiker vernis mou Vakgebied: diepdruktechnieken
UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR90
◆ EN sugar-lift soft ground etching

suikeraquatint Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:
762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR89
◆ EN sugar-lift aquatint sugar aquatint

T

tampon Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR35
◆ EN dabber

theelood Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR92
◆ EN tea lead

toonets Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR93
◆ EN tonal etching

toonprocédé Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:
762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR94
◆ EN tonal process

toonverloop Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:
762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR96
◆ EN tone variation

toonvlak Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR95
◆ EN tone

U

uitbijten Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR24
◆ EN bite

V

vernīs à remordre Vakgebied: diepdruktechnieken
UDC: 762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode:
JR73
◆ EN rebiting ground

vernīs dur Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR99
◆ EN vernīs dur hard etching ground

vernīs mol Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR100
◆ EN vernīs mol soft etching ground

vernīs mou Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:
762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR80
◆ EN soft-ground etching

W

wapensmederij Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:
762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR20
◆ EN armoury

watertoon Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR102
◆ EN water tone

Z

zoutgrein Vakgebied: diepdruktechnieken UDC: 762.02
Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR76
◆ EN salt grain

zwarte kunst Vakgebied: diepdruktechnieken UDC:
762.02 Project: (→[Diepdruktechnieken JR](#)) Werkcode: JR64
◆ EN mezzotint